

TARTU ÜLIKOOL
Pärnu kolledž
Sotsiaaltöö korralduse osakond

Liisa Kallastu

**LASTERIKASTE PEREDE FINANTSPÄDEVUS JA
TEADLIKKUS PERETOETUSTEST**

Lõputöö

Juhendaja: Kandela Õun, MA

Pärnu 2024

Soovitan suunata kaitsmisele (allkirjastatud digitaalselt)

Kandela Õun

Kaitsmisele lubatud

TÜ Pärnu kolledži programmijuht (allkirjastatud digitaalselt)

Monika Kumm

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

(allkirjastatud digitaalselt)

Liisa Kallastu

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Finantspädevuse ja lasterikaste perede toetamise teoreetiline käsitlus	7
1.1. Finantspädevuse mõiste ja tähtsus	7
1.2. Finantspädevuse omandamise võimalused	10
1.3. Lasterikaste perede toetamise vajalikkus	13
2. Lasterikaste perede toetustest teadlikkuse ja finantspädevuse uuring	16
2.1. Lasterikaste perede toetusvõimalused Eestis	16
2.2. Uurimisprotsessi ja valimi kirjeldus.....	20
2.3 Uuringu tulemused	23
2.3.1 Lasterikaste perede teadlikkus toetusvõimalustest	23
2.3.2 Lasterikaste perede finantsteadmiste hinnangute ülevaade	27
2.4. Tulemuste arutelu ja ettepanekud.....	31
Kokkuvõte	35
Viidatud allikad	37
Lisa 1. Ankeet	41
Lisa 2. Ankeedi küsimuste allikad	49
Lisa 3. Perede jagunemine Lasterikaste Perede Liidu liikmelisuse üritustel osalemise järgi, vastajate arv	50
Lisa 4. Küsitlustele vastanute teadlikkust toetustest ja toetuste saamine, vastajate arv 51	
Lisa 5. Infoallikad lasterikastele peredele mõeldud toetuste kohta.....	52
Lisa 6. Finantsteadmiste allikad	53
Summary	54

SISSEJUHATUS

Ühiskonnas on oluline kohelda kõiki oma liikmeid võrdselt. Lastega pered on teistest ühiskonnaliikmetest sagedamini oma toimetulekuga raskustes ja eriti on seda alaealiste lastega noored pered või pered, kus kasvab lapsi rohkem.

2023. a. juuli seisuga on Eestis 163 122 peret, milles kasvavad alaealised lapsed. Nendest 24 283 pere puhul on tegemist lasterikka perega, milles kasvab kolm või rohkem alaealist last. (Sotsiaalkindlustusamet, 2023). Võrreldes väiksema laste arvuga perelega on lasterikaste perede majanduslik toimetulek Eestis halvem ning lasterikaste perede seas on rohkem peresid, elavad suhtelises vaesuses (Statistikaamet, 2023).

Lasterikastel peredel on keerulisem teenida väiksema laste arvuga samaväärset sissetulekut pereliikme kohta (Sinisaar, 2021, lk 48), mistõttu on nende majandusliku toimetuleku jaoks olulisem olemasolevaid rahalisi vahendeid otstarbekalt kasutada. Lasterikaste perede majanduslik heaolu sõltub suures ulatuses erinevatest rahalistest toetustest. Sellele viitab ka asjaolu, et kui rahalisi toetusi arvesse võtta, siis oli lasterikaste perede suhtelise vaesuse määr 2022. a. 14,0%, kuid ilma toetusi arvestamata 38,9% (Statistikaamet, 2023).

Finantspädevus on tänapäeval olulisem kui varem, sest inimestel on rohkem valikuvõimalusi oma rahaasjade korraldamisel (Aarna *et al.*, 2021, lk 155). Pakutakse järjest rohkem lihtsamini kättesaadavaid, kuid samas üha keerukamaid finantstooteid ning seoses sotsiaaltagatiste vähenemisega suureneb inimeste vastutus oma rahaasjade korraldamise eest (Rahandusministeerium, 2021, lk 6). Tänapäevane tarbimisühiskond on paljudele inimestele toonud kaasa rohkem raha kulutamisele kui säästmisele suunatud hoiakud, mis soosib sissetulekutele mittevastavat elustiili (Arianti, 2018, lk 1).

Eestis ei ole siiani eraldi uuritud lasterikaste perede vanemate finantspädevust. Rahandusministeeriumi poolt läbiviidavates rahatarkuse uuringutes eristatakse alaealiste

lastega ja alaealiste lasteta peresid ning tulemused esitatakse ka leibkonna liikmete arvu järgi, kuid viimasel juhul käsitletakse ühe grupina kõiki leibkondasid, mille suurus on neli või rohkem inimest (Saar Poll OÜ, 2015, lk 14; Kantar Emor, 2023, lk 6). Seega ei anna need uuringud teavet selle kohta, milline on finantspädevus kolme ja enama lapsega perede vanematel. Võimalusele, et lasterikaste perede finantspädevus on keskmisega võrreldes halvem, viitab kahe 2015. a. läbiviidud uuringu tulemuste kõrvutamine – seitsme ja enama lapsega peredes seas on igakuise eelarve pidajate osakaal väiksem kui Eesti leibkondades keskmiselt (Saar Poll OÜ, 2015, lk 7; Eesti Suurperede Abistamise Selts, 2016, lk 3).

Eestis on osade lasterikaste peredele mõeldud toetuste saajate arv võimalikust märkimisväärselt väiksem, näiteks lasterikastele peredele erinevate ettevõtete soodustusi andvaid Perekaarte on väljastatud 5 846 (Eesti Lasterikaste Perede Liit, 2023a, lk 10). See moodustab vaid 24% kõigist lasterikastest peredest. Samuti viitavad uurimistulemused (Saar Poll OÜ, 2015, lk 7; Eesti Suurperede Abistamise Selts, 2016, lk 3) sellele, et lasterikaste perede finantspädevus on Eestis keskmisega võrreldes madalam. Seetõttu on oluline uurida lasterikaste perede finantspädevuse ja toetustest teadlikkuse tõstmise võimalusi.

Käesoleva lõputöö uurimisprobleem seisneb selles, et kuigi lasterikastel peredel on võimalik saada erinevaid riiklikke ja kohalike omavalitsuste toetusi, kasutavad neid toetusi vaid osa peredest.

Töö eesmärk on küsitlusuuringule tuginedes välja töötada ettepanekud Eesti Lasterikaste Perede Liidule lasterikaste perede finantspädevuse ja nendele peredele suunatud toetusmeetmete teadlikkuse parendamiseks.

Töö uurimisküsimused on:

- Milliseks hindavad lasterikkad pered oma finantspädevust ja teadlikkust peredele suunatud toetusmeetmetest?
- Millistel viisidel on võimalik parendada lasterikaste perede finantspädevust ja teadlikkust toetusmeetmetest?

Töö koosneb kahest peatükist. Esimene peatükk põhineb teoreetilisel käsitlusel lasterikaste perede toetamise vajalikkuse, erinevate toetusvõimaluste, finantspädevuse ning selle arendamise võimaluste kohta. Sealjuures tuginetakse Aarna jt (2021) finantspädevuse käsitlusele. Samuti käsitletakse Finke ja Hustoni (2014) liigitust finantsteadmiste dimensioonidest. Antakse ülevaade erinevate autorite käsitlustest finantspädevuse omandamise võimalustest (Finke & Huston, 2014; Mimura *et al.*, 2015; Kadoya & Khan, 2020).

Teine peatükk hõlmab empiirilise analüüsi metoodikat, uurimistulemusi, järeldusi ja ettepanekuid. Töös viiakse lasterikaste peredes seas läbi kvantitatiivne uuring. Uuringu andmed kogutakse küsitlusega, mille valim moodustatakse lasterikastest peredest ehk kasutatakse sihipärast valimit. Küsitluse tulemusi analüüsitakse statistiliste meetoditega.

1. FINANTSPÄDEVUSE JA LASTERIKASTE PEREDE TOETAMISE TEOREETILINE KÄSITLUS

1.1. Finantspädevuse mõiste ja tähtsus

Finantspädevuse kohta on kasutusel erinevad mõisted nagu „rahatarkus“, „finantskirjaoskus“ ja „finantspädevus“. Kohati kasutakse neid mõisteid sünonüümidena, näiteks Eestis elanike seas läbiviidava uuringu nimetuseks on finantskirjaoskuse ja rahatarkuse uuring ning selles käsitletakse finantskirjaoskusena finantsalaseid teadmisi, käitumisi ja hoiakuid (Kantar Emor, 2023, 61, 74).

Erinevate rahatarkusega seotud mõistete kohta on esitanud süsteemse käsitluse Aarna jt (2021, lk 161), kelle järgi on kõige kitsamaks mõisteks finantsteadmised. Sellest laiemaks mõisteks on finantskirjaoskus, mille alla saab paigutada isiku suutlikkuse erinevaid teadmisi rakendada ning mõnikord käsitletakse finantskirjaoskuse osana ka isiku hoiakuid ja motivatsiooni. Finke ja Huston (2014, lk 71) käsitlevad finantskirjaoskust kahest dimensioonist (teadmised ja nende rakendamine) koosnevana, väites, et mõlemad on võrdse tähtsusega. Finantsteadmiste olemasolu on nende rakendamise eelduseks, kuid inimesel läheb finantsteadmiste rakendamiseks vaja võimekust ja enesekindlust seda teha.

Finantspädevus on eelpool kirjeldatutega võrreldes kõige laiemaks mõisteks. Aarna jt (2021, lk 171) definitsiooni järgi on finantspädevus õppija ehk üksikisiku vaates „motivatsiooni ja kindluse, teadmiste ja oskuste, hoiakute ja käitumise kogum, mis võimaldab parandada isiklikku ja ühiskondlikku rahalist heaolu ning osaleda majanduselus.“

Aarna jt (2021, lk 171) raamistikus on finantspädevusel kolm valdkonda:

- Igapäevaste rahaasjade korraldamine – eelarve koostamine ja jälgimine, makseraskuste ennetamine, teadmised makseviisidest;

- Rahaasjade planeerimine ja juhtimine – eesmärgistamine, finantsteenuste valimine, säästmine, investeerimine ja kindlustamine;
- Riskide mõistmine ja hindamine – finantsturvalisus, pettuste vältimine, teenuste tingimuste analüüs, investeerimisriskide hindamine.

Madala finantspädevusega inimesed võivad kalduda liigselt kulutama ja võtma tarbimise finantseerimiseks ebamõistlikul määral laenusid, mis viivad pikemas perspektiivis rahaliste raskuste tekkimiseni (Damayanti *et al.*, 2018, lk 436). Madala finantspädevusega inimesed lähtuvad tarbimisotsuste juures rohkem hetkeemotsioonidest ja lühiajalisest heaolust, sõprade-tuttavate arvamusest ning nende tarbimiskäitumine on rohkem mõjutatud reklaami poolt. Madala finantspädevusega inimesed võtavad aga tarbimisotsuste juures vähem arvesse oma majanduslikke võimalusi ja seetõttu on tulemuseks, et tarbimisotsused kahjustavad nende majanduslikku heaolu pikaajalises perspektiivis. (Filippova *et al.*, 2016, lk 1038) Madalama finantspädevusega inimeste tarbimisotsused on mõjutatud rohkem impulsiivsusest ning sellised inimesed kalduvad võtma kergekäelisemalt laenu jooksvate tarbimiskulude katteks. Suurbritannias läbiviidud uuringus selgus, et madalama finantspädevusega inimestel on kõrgem tarbimislauade jääk võrreldes oma sissetulekuga ning sealjuures esineb neil rohkem ebaratsionaalset finantskäitumist, mille puhul samal ajal hoiustatakse sääste madala intressimääraga ja võetakse kõrgema intressimääraga tarbimislaua. (Gathergood & Weber, 2014, lk 466)

Rahaasjade planeerimise ja juhtimise juures on säästmine oluline kõigi leibkondade jaoks, investeerimise temaatika tähtsus on suurema sissetuleku juures kõrgem, sest madalama sissetuleku korral on seisneb säästmise tähtsus eelkõige suutlikkuses koguda rahalist tagavara ootamatute väljaminekute katteks, et vältida makseraskuste tekkimist. (Filippova *et al.*, 2016, lk 1038) Suurema sissetuleku juures on raha, mida on võimalik investeerida, tavaliselt rohkem ja seega muutuvad investeerimisalased pädevused tähtsamaks (Damayanti *et al.*, 2018, lk 439).

Oskus erinevaid finantsteenuseid võrrelda on muutunud olulisemaks seetõttu, et finantsteenuste hulk on kasvanud ning teenuste tingimused on muutunud keerulisemaks (Damayanti *et al.*, 2018, lk 439). Kõrgema finantspädevusega inimesed suudavad valida

paremaid finantsteenuseid, mida kinnitavad tulemused, et madalama finantspädevusega inimesed kalduvad rohkem võtma kõrgema intressimääraga laenusid. Seetõttu on laenude kasutamise kulude madalama finantspädevusega inimeste jaoks kõrgemad, mis omakorda toob kaasa madalama finantspädevusega inimeste finantsolukorra. (Martin *et al.*, 2021, lk 311)

Seoses finantspettuste järjest kasvava levikuga on finantskirjaoskuse oluliseks osaks finantsturvalisus ning oskus finantspettusi ära tunda ja neist hoiduda. Kui inimene tegeleb investeerimisega, siis on olulised tema oskused finantsriske hinnata, seda eriti siis, kui tehakse aktiivselt investeringuid omal käel, näiteks investeeritakse iseseisvalt väärtpaperitesse. (Aristei & Gallo, 2021, lk 2)

Inimeste finantspädevus võib olla erineva tasemega ning mida kõrgemal tasemel see inimesel on, seda kõrgemat rahalist heaolu on võimalik inimesel saavutada. Madalam finantspädevuse tase aitab inimesel tagada oma praegust heaolutaset, kuid selleks, et oma rahalist heaolu suurendada, saavutada eesmärgiks seotud elustiili või rahalist vabadust, läheb vaja kõrgemat finantspädevuse taset. (Aarna *et al.*, 2021, lk 173–174) Finantspädevuse ja heaolu vaheline seos tähendab seda, et üksnes inimese võime kõrget sissetulekut teenida ja ole piisav majandusliku heaolu saavutamiseks ja rahaliste probleemide vältimiseks. Sama sissetulekutaseme juures võib üks inimene või leibkond saavutada kõrgema heaolu, sest ta oskab paremini oma eelarvet planeerida, otstarbekamalt raha kulutada või paremaid laenu- ja investeerimisotsuseid langetada. (Damayanti *et al.*, 2018, lk 435)

Finke ja Huston (2014, lk 66) järgi on finantskirjaoskus üheks osaks inimkapitalist, mis mõjutab inimese finantskäitumist, millest omakorda sõltub inimese rahaline heaolu. Finantskirjaoskus on inimese jaoks oluline, et ta suudaks kasutada oma teenitud tulu heaolu loomiseks parimal viisil. Seega Finke ja Huston (2014, lk 66) on sarnasel seisukohal kui Damayanti jt (2018, lk 435), et kui inimesel on madal finantskirjaoskus või -pädevus, siis ta ei suuda tööga teenitud sissetulekut oma heaolu teenimiseks hästi rakendada – ta võib seda tarbetult kulutada, teha halbu investeerimisotsuseid või kaotada raha langedes finantspettuse ohvriks.

Kõrget finantspädevust peetakse oluliseks ka sellepärast, et see aitab tõsta inimeste kindlustunnet ja vähendada stressitaset. Finantspädevus aitab inimestel paremini toime tulla kriisidega, kus inimestes sissetulekud vähenevad või ajutiselt kaovad. (Rahandusministeerium, 2021, lk 6)

Kokkuvõtvalt on finantspädevus tänapäeval kõigile inimestele väga oluline, kuivõrd see aitab langetada paremaid finantsalaseid otsuseid ja saavutada kõrgemat majanduslikku heaolu. Majandusliku heaolu saavutamiseks ei ole piisav üksnes finantsteadmiste olemasolu, vaid olulised on ka hoiakud ja teadmiste rakendamine.

1.2. Finantspädevuse omandamise võimalused

Kuna finantspädevus sisaldab teadmisi, oskuseid ja hoiakuid, siis on selge, et see ei ole kaasasündinud vaid omandatakse elu jooksul. Aarna jt (2021, lk 161) käsitluse kohaselt on finantspädevuse arendamise allikaks finantsharidus. Selline lähenemine käsitleb igasugust õppimist, mille kaudu finantspädevust ja selle hulka kuuluvaid oskuseid, teadmisi ja hoiakuid omandatakse kui haridust, mis ei piirdu üksnes formaalse haridusega. Aarna jt (2021, lk 162) defineerivad: „finantsharidus on finantspädevuse edendamine eesmärgiga suurendada inimeste ja ühiskonna rahalist heaolu.“

Finantskirjaoskust saab edasi anda inimeselt-inimesele toimuvad õpetuse kaudu või läbi soovijatele informatsiooni kättesaadavaks tegemise (Finke & Huston, 2014, lk 76). Inimeselt inimesele õppimine võib toimuda koolides, kuid ka erinevate koolituste ja nõustamiste vormis (Mountain *et al.*, 2021, lk 115). Tavapärastelt on finantsnõustamise pakujateks finantsasutused ja selles valdkonnas tegutsevad konsultandid (Fujiki, 2020, lk 1).

Üldhariduse osas kuuluvad finantspädevusega seotud teemad nii põhikoolis kui gümnaasiumis alates 2011. a ühiskonnaõpetuse programmi. Täiendavalt saavad õpilased arendada finantspädevust ettevõtlusõppe valikainete kaudu, mida pakutakse nii põhikooli III astmes kui gümnaasiumis. (Gümnaasium riiklik õppekava, 2011; Põhikooli riiklik õppekava, 2011) Loodud on ka rahatarkuse e-kursus gümnaasiumiõpilastele. (Rahandusministeerium, 2021, lk 11) Siiski on paljud Eesti elanikud käinud koolis varasematel aegadel, mil finantspädevust Eestis üldhariduses ei arendatud või tehti seda

väga vähe. 2023. a finantskirjaoskuse uuringu järgi üksnes 5% uuringus osalenutest vastas, et koolis räägiti rahaasjade planeerimisest põhjalikult ning 22% vastas, et sellest räägiti veidi. Selle küsimuse vastuste juures esinevad suured vanuselised erinevused – tunduvalt rohkem on neid, kellele koolis rahaasjade planeerimisest räägiti 18–29-aastaste vanusegrupis. (Kantar Emor, 2023, lk 80)

Finantsteadmisi õpetatakse ka kõrgkoolides, kuid nende hulk sõltub suures ulatuses õppekavast. Majanduserialadel õpitakse finantsteemasid tunduvalt rohkem kui teistel erialadel, kuigi finantsaineid on võimalik teiste erialade üliõpilastel õppida vabaainetena (Mountain *et al.*, 2021, lk 118). Majanduserialade üliõpilaste kõrgemat finantsteadmiste taset kinnitab ka USA üliõpilaste kohta tehtud uuring, mille tulemuste põhjal soovitatakse pakkuda kõigi erialade üliõpilastele finantsasjades baasteadmisi õpetatavat kursust (Annabi *et al.*, 2018, lk 364).

Lisaks eelnevatele võimalustele, toimub finantsteadmiste edasiandmine inimeselt-inimesele mitteformaalses vormis (Mountain *et al.*, 2021, lk 118). Finantspädevuse edasiandmine inimeselt inimesele võib alguse saada juba lapseas kui vanemad oma lastega finantsteemadel räägivad ning ka vanemate eeskuju mõjutab laste finantspädevuse kujunemist. USA kõrgkooliõpilaste uuring andis tulemuste, et vanemad on finantsteadmiste ja finantskäitumise seisukohast kõige olulisem infoallikas, sest vanematest sõltub kõige rohkem finantsteadmiste tase ning sellest, kui palju finantsteadmisi olid üliõpilased saanud oma vanematelt, sõltus kõige enam nende finantskäitumine. (Mimura *et al.*, 2015, lk 74) Inimeselt-inimesele finantspädevuse edasiandmise üheks vormiks on ka sotsiaalne õppimine sõprade-tuttavate-töökaaslaste vahel. Mida enam veedetakse aega finantsteemadest huvituvate inimestega ja arutletakse nendel teemadel, seda rohkem see toetab finantspädevuse arengut. (Kadoya & Khan, 2020, lk 367)

Finantskirjaoskuse omandamine toimub ka kogemuse kaudu. Elu jooksul langetavad inimesed paljusid finantsotsuseid, mille tulemusena saadakse positiivseid ja negatiivseid kogemusi. Kogemusest õppimise võimalused sõltuvad aga inimese tegevusalast. Inimene, kes juba noorelt hakkab oma tulusid ja kulusid planeerima, raha säästma ja investeerima, omab rohkesti kogemusi, mille arvelt oma finantspädevust arendada. Isiklike

finantsasjadega teadlikult tegelemine paneb ka inimest rohkem oma kogemusi analüüsima. (Afifi & Setyorini, 2023, lk 6000) Mõnedes ametites, näiteks finants- või kindlustussektoris töötades, toimub kogemuse kaudu finantspädevuse omandamine igapäevase tööprotsessi kaudu (Kadoya & Khan, 2020, lk 367). Siiski enamasti ilmselt eeldab sellistes valdkondades tööle asumine majandusalase hariduse eelnevalt omandamist, mis tähendab, et nendes ametites tööle asuvatel inimestel on eeldatavasti finantspädevuse võrdlemisi kõrge tase.

Finantskirjaoskust saab arendada ka iseseisva õppimise teel ning paljud inimesed seda ka teevad. Finantskirjaoskusealast infot saavad huvilised internetist, raamatutest, ajakirjadest, koolitusest, klubidest ja üritustest. (Mountain *et al.*, 2021, lk 115) Eestis tegutseb mitmeid investeerimisklubisid (Investeerimisklubi, Naisinvestorite Klubi, venekeelne Investorklubi jne), paljud eraisikud peavad finantsteemalisi blogisid või annavad välja taskuhäälanguid. Asjakohast infot jagavad ajakirjandusväljaanded ning erasektoris kuuluvad finantsinstitutsioonid. (Rahandusministeerium, 2021, lk 17)

Finantskirjaoskuse iseseisev õppimine sõltub inimese motivatsioonist, mis omakorda on seotud sellega, milline on õppimisest saadav kasu. Investeerimisalaste teadmiste puhul on noorematel inimestel kasu suurem, sest neil on rohkem aega õpitut rakendada. Kõrgema sissetulekuga inimestel on samuti investeerimisalastest teadmistest rohkem kasu, sest neil on rohkem raha, mida investeerida. Samuti on investeerimisalastest teadmistest rohkem kasu inimestel, kes väärtustavad tulevast heaolu võrreldes praeguse heaoluga suhteliselt rohkem. (Finke & Huston, 2014, lk 76) Finantskirjaoskusest saadava kasu kõrval on olulised ka inimese hoiakud õppimise suhtes. Seda iseloomustavad uurimistulemused, mille kohaselt finantsteadmiste omal käel õppimisega tegelevad rohkem noored, kelle vanemad on lapsepõlves finantsteadmisi väärtustanud ja edasi andnud ning kellele kodune õhkkond on soodustanud finantsteemadel arutlemist. (Shim *et al.*, 2013, lk 145)

Seega on finantspädevust arendamise võimalused väga mitmekülgsed. Lasterikaste perede vanemate seas on ilmselt väga erineva kogemuse, perekondliku tausta ja erialase haridusega inimesi, kelle finantspädevus on kujunenud erinevaid teid pidi. Järgmises peatükis läbiviidav empiiriline uuring annab ülevaate nende finantspädevusest ja teadlikkusest lasterikastele peredele mõeldud toetustest.

1.3. Lasterikaste perede toetamise vajalikkus

Lasterikka pere defineerimisel lähtutakse lõputöös perehüvitiste seaduse määratlusest, mille kohaselt loetakse lasterikkaks pereks leibkonda, milles kasvab vähemalt kolm last, kes vastavad järgmistele tingimustele (Perehüvitiste seadus, 2016, § 17, 21):

- laps on vanuses kuni 19 aastat;
- laps on 19-aastane või vanem, kuid ilma keskkooliõppeta ning õpib põhikoolis, gümnaasiumis, kutseõppe tasemeõppes või Haridus- ja Teadusministeeriumi hallatava riigiasutuse statsionaarse õppega täienduskoolituse kursusel.

Selline lasterikka pere määratlus on valitud põhjusel, et nimetatud definitsioonile vastavad lasterikkad pered saavad riiklikku lasterikka pere toetust ning samuti on selline laste arvu määratlus aluseks teistele laste arvust sõltuvate riiklike perehüvitiste maksmisele (Perehüvitiste seadus, 2016, § 17, § 21). Samas ei ole tegemist ainsa lasterikka pere definitsiooniga, sest Eesti Lasterikaste Perede Liit käsitleb lasterikaste peredena ja võimaldab seega liidu liikmeks olla peredel, kus on vähemalt kolm last, kes vastavad järgmistele tingimustele (Eesti Lasterikaste Perede Liit, 2021):

- laps/noor on vanuses kuni 26-aastat,
- 19–26-aastane noor statsionaarses õppes.

Seega on Eesti Lasterikaste Perede Liidu määratlus laiem ja selle järgi võivad lasterikkad pered olla ka sellised, milles kasvavad täiskasvanud ja näiteks kõrgharidust omandavad lapsed.

Lasterikaste perede majanduslik olukord on võrreldes peredega, kus on vähem lapsi, Eestis halvem. Seda iseloomustavad suhtelise vaesuse määrad, mille arvutamise aluseks on elanikkonna ekvivalentsissetulek, erinevates peretüüpides. 2022.a. oli vähemalt kolme lapsega paaridel suhtelise vaesuse määr 14,0%. Kahe lapsega paaridel oli see 9,3%, ühe lapsega paaridel 10,3% ja ilma lasteta paaridel 9,6%. Suhteline vaesus on lasterikastes peredes kõrgem ka pärast sotsiaalsete siirete ehk riigi ja kohaliku omavalitsuse poolt makstavate toetuste arvestamist perede sissetuleku hulka. Kui lasterikastele peredele makstavaid toetusi mitte arvestada, siis oli 2022.a. lasterikaste perede seas suhtelise vaesuse määr 38,9%, samas kui ühe ja kahe lapsega paaridel oli see 18,9% ja lasteta

paaridel 18,0% (Statistikaamet, 2023) See näitab, et lasterikaste perede sissetulek ja majanduslik heaolu sõltuvad väga palju neile makstavatest toetustest.

Eesti Suurperede Abistamise Selts (2016, lk 3) viis aastatel 2015–2016 läbi uuringu suurperede olukorra kohta. Sihtrühmaks olid pered, milles kasvab seitse või enam last ning uuring hõlmas 31 peret. Selle uuringu tulemused iseloomustavad, et Eesti suurperedel on raskusi majandusliku toimetulekuga kuivõrd vaid kaks peret vastas, et nad tulevad toime.

Selle kõrval selgus, et paljudel suurperedel ei ole head ülevaadet oma finantsseisundist ning samuti ei osata anda hinnangut pere majanduslikule toimetulekule. 61% uuringus osalenud peredest puudus ülevaade pere tuludest ja kuludest (Eesti Suurperede Abistamise Selts, 2016, lk 3). 2015. a läbi viidud Eesti elanike finantskirjaoskuse uuringu tulemuste järgi peab 43% leibkondadest eelarvet sissetulekute ja väljaminekute kohta. Selles uuringus on alaealiste lastega leibkondades seas eelarve pidajaid keskmisest rohkem (51%), kuid selles ei ole täpsemalt välja toodud, milline on eelarve pidajate osakaal erineva laste arvu järgi. (Saar Poll OÜ, 2015, lk 27)

Lasterikastes peredes esinevad majanduslikud raskused on selgitatavad sissetulekut teenivate pereliikmete suhteliselt väikese arvuga võrreldes kogu pereliikmete arvuga. Kuna alaealised lapsed tavaliselt tööl ei käi, siis on kahel tööl käival vanemal keeruline teenida samaväärset sissetulekut ühe pereliikme kohta kui väiksema laste arvuga peredes. (Sinisaar, 2021, lk 48) Näiteks kui tegemist on neljalapselise perega, mis koosneb kahest lapsevanemast ja neljast alaealisest lapsest, siis jääb sissetuleku teenimine 1/3 pereliikmete kanda. Ühe lapsega peres, milles on kaks tööealist lapsevanemat, saavad sissetuleku teenimisega tegeleda 2/3 pereliikmetest. Antud näites peavad neljalapselises peres vanemad teenima kaks korda kõrgemat sissetulekut, et saavutada samaväärne sissetulek pereliikme kohta kui ühelapselises peres.

Kuna laste kasvatamine nõuab ka aega, siis suurperede vanematel on vähem ajalist ressursi tööl käimiseks ja see takistab ka perel suuremat sissetulekut teenimast. Norras läbiviidud uuringu tulemused näitavad, et suurema laste arvuga peredes on naiste tööhõive ja sissetulek madalamad ja kuigi meeste puhul sellist efekti ei täheldatud, siis suurem laste arv soodustab emades pühendumist laste kasvatamisele, mis kokkuvõttes

toob kaasa perekonna madalama sissetulek (Cools *et al.*, 2017, lk 1173). Eesti Suurperede Abistamise Seltsi (2016, lk 3) uuring näitas, et 77% Eesti suurperedest vähemalt üks vanematest on tööga hõivatud.

Suurperede majanduslikud raskused peegelduvad nende perede elustandardis. Eesti suurperede kohta tehtud uuring näitas, et paljud suurpered (31st 12) elavad remontivajavas eluasemes ning reeglina ei ole sellises eluasemes elavad suurpered oma elutingimustega rahul (Eesti Suurperede Abistamise Selts, 2016, lk 3).

Kuna suurperedes on palju lapsi, siis on nendes peredes lastega seotud kulud kõrged. Sellega seonduvalt vajavad suurpered toetust laste huvitegevuse ja jalatsitega seotud kulude katmisel. Laste huvitegevuses osalemisega on seotud veel transpordikulud ning sealjuures vajavad paljud suurpered tulenevalt laste suurest arvust tavapärasest suuremat transpordivahendit. (Eesti Suurperede Abistamise Selts, 2016, lk 4) Teatud ulatuses kompenseerib laste kasvatamisega kaasnevaid kulusid mastaabisääst, mille tulemusena suurema laste arvu korral on kulu ühe lapse kohta väiksem. Näidetena võib tuua, et suurema laste arvu juures on tõenäoliselt energiakulud ühe lapse kohta madalamad (Calvi *et al.*, 2023, lk 2). Samuti näiteks kui ühe sõidukiga transporditakse suuremat arvu lapsi on kulutused transpordile ühe lapse kohta väiksemad ning sellist mastaabisäästu arvestab ka suhtelise vaesuse määra arvestamise meetoodika (Statistikaamet, 2023). Siiski ei esine mastaabisääst kõikide kulude suhtes, sest näiteks vajavad lapsed samal hulgal rõivaid või jalatseid, sõltumata sellest kui palju lapsi peres on.

Eesti Suurperede Abistamise Seltsi (2016, lk 4) uuringu kohaselt kasvab võrdlemisi suures osas Eesti suurperedest (31st 6) vähemalt üks erivajadusega laps. See toob pere jaoks kaasa täiendavaid kulusid, sest erivajadusetega lapsed vajavad abivahendeid ja teraapiaid.

Seega võib eelneva põhjal kokkuvõtvalt järeldada, et lasterikaste perede on majandusliku toimetuleku poolest võrreldes väiksema laste arvuga peredega halvamas seisus. Seetõttu on õigustatud nende majanduslik toetamine avaliku sektori poolt, et tagada nendes peres kasvavate laste heaolu.

2. LASTERIKASTE PEREDE TOETUSTEST TEADLIKKUSE JA FINANTSPÄDEVUSE UURING

2.1. Lasterikaste perede toetusvõimalused Eestis

Lasterikaste perede toetuste hulka kuuluvad Eestis mitmed riiklikud ja kohaliku omavalitsuse toetused. Samuti on võimalik erinevaid toetusi ja tasuta teenuseid saada era- ja mittetulundussektorilt.

Üldisteks riiklikeks toetusteks on peretoetused, mis osaliselt on suunatud spetsiifiliselt lasterikastele peredele, millele lisanduvad ka üldised ehk kõigile peredele mõeldud peretoetused (Perehüvitiste seadus, 2016). Eestis on riiklikud perehüvitised suuremas osas universaalsed toetused, mis ei sõltu pere sissetulekust või pere abivajadusest ning neid saavad ka kõrgema sissetulekuga pered, mistõttu neid ei suunata täies mahus laste vaesuse vähendamiseks ja suurema abivajadusega perede toetamiseks. Laste vaesust aitaksid rohkem leevendada vajaduspõhised toetused, kuid negatiivse kõrvalmõjuna võib välja tuua, et need vähendavad vanemate stiimuleid töötamiseks ja oma sissetuleku suurendamiseks. (Vörk *et al.*, 2014, lk 49–50)

Lasterikka pere toetust makstakse ühele vanemale, hoolduspere vanemale või eestkostjale. Toetuse suurus on 3–6 lapsega peredele 450 eurot kuus ja seitsme või enama lapsega perele 650 eurot kuus. (Perehüvitiste seadus, 2016, § 21) Kolmikute ja enamaarvuliste mitmikute toetuse suuruseks on 1000 eurot. Seda toetust makstakse kuni laste 18 kuu vanuseks saamiseni (Perehüvitiste seadus, 2016, § 21¹). Lapsetoetus on mõeldud kõigile peredele sõltumata laste arvust, seega ka lasterikastele peredele. Esimese ja teise lapse kohta makstakse lapsetoetust 80 eurot ning kolmanda lapse kohta 100 eurot. (Perehüvitiste seadus, 2016, § 17) Seega näiteks kolme lapse puhul on lapsetoetuse suurus kokku 260 eurot ja viie lapse puhul 460 eurot.

Laste puhul, kelle puhul puudub sünniaktis või rahvastikuregistris kanne ise kohta või kelle isa on kuulutatud tagaotsitavaks, makstakse üksikvanema toetust. Selle toetuse suurus on 80 eurot kuus. (Perehüvitiste seadus, 2016, § 19) Eestkostetava lapse toetust makstakse lapsele, kellele on määratud eeskostja. Toetuse suurus on 240 eurot kuus. (Perehüvitiste seadus, 2016, § 20) Kuivõrd lasterikkasse peresse võib põhimõtteliselt kuuluda ka lapsi, kellele lasterikka pere vanemad on eestkostjad, siis on võimalik sellegi peretoetuse saamine. Ühekordseks riiklike peretoetusteks on sünnitoetus ja lapsendamistoetus. Mõlema toetuse suurus on 320 eurot iga sündinud lapse kohta. (Perehüvitiste seadus, 2016, § 22, 23)

Vanemahüvitist makstakse isikule, kes kasvatab kuni kolmeaastast last. Nimetatud hüvitist võidakse maksta emale, isale, lapsendajale või jagatava vanemahüvitisena. Hüvitise saamise maksimaalne periood on ühe lapse kohta kuni 605 kalendripäeva. Vanemahüvitise puhul on tegemist sissetulekust sõltuva hüvitisega ning selle arvutamisel aluseks on hüvitise taotleja ühe kalendrikuu keskmine tulu, millelt on tasutud sotsiaalmaks. (Perehüvitiste seadus, 2016, § 32–41).

Lasterikkal perel võib olla õigus saada toimetulekutoetust, mida maksab kohalik omavalitsus. Selle toetuse saamine eeldab, et perekonna netosissetulek, millest on kohaliku omavalituse poolt kehtestatud piirmääras maha arvestatud eluasemekulud jääb alla kehtestatud toimetulekupiiri (Sotsiaalhoolekande seadus, 2015, § 131). Toimetuleku piiriks on alates 2022.a. 1. juunist perekonna esimesele liikmele 200 eurot kuus, perekonna teisele ja järgmisele täisealisele liikmele 160 eurot kuus ja iga alaealise liikme toimetulekupiir on 240 eurot kuus (Sotsiaalministeerium, 2022) Toimetulekutoetuse taotlemisel on perekonda kuuluvate laste arvu arvestamine erinev võrrelduna perehüvitistega. Pereliikmeteks loetakse kuni 24-aastased lapsed, kes õpivad põhikoolis, gümnaasiumis, kutseõppeasutuses, rakenduskõrgkoolis või ülikoolis. (Sotsiaalhoolekandeseadus, 2015, § 131 lg 8)

Sõltuvalt sellest, millises kohalikus omavalituses on lasterikka pere rahvastikuregistrijärgne elukoht, võib olla võimalik saada täiendavaid toetusi. Näiteks Pärnu linnas makstakse lastele sünnitoetust, esimesse klassi mineva lapse toetust, huvihariduse ja huvitegevuse toetust ning lisatoetust hädavajalike kulutuste osaliseks

katmiseks. Kui lasterikas peres kasvab puudega lapsi või asendushooldus- või järelhooldusteenusel olevaid lapsi, siis on ette nähtud täiendavad toetused. (Sotsiaaltoetuste kord, 2018, § 7–17)

Kredexi kaudu on võimalik lasterikastele peredel saada kodutoetust eluaseme soetamiseks või renoveerimiseks. Taotluse suurus on kuni 10 000 eurot ning seda makstakse ühele perele kuni kaks korda, kusjuures kolme- ja neljalapselistel peredel on teistkordse taotlemise korraks maksimaalseks toetussummaks 5 000 eurot. Toetus on mõeldud vähemalt kuni 19-aastase lapsega peredele. 2023. a taotlusvooru puhul oli tingimuseks, et 2022. aastal saadud maksustatav ühe pereliikme kohta ei ületa 450 eurot kuus ning perele ei kuulu rohkem kui ühte eluruumi. (Kredex, 2023)

Lasterikaste perede huvikoolituse toetust on mõeldud peredele, milles kasvab neli või rohkem kuni 26-aastast last või noort, kusjuures nad õpivad gümnaasiumi, kutsekooli või kõrgkooli päevases õppes või viibivad akadeemilisel puhkusele seoses ajateenistusega. Toetuse suurus sõltub taotluste arvust ja taotlusele eraldatud ressurssidest. Tegemist on toetusmeetmega, mida rakendatakse Sotsiaalministeeriumi ja Eesti Lasterikaste Perede Liidu koostöös (Eesti Lasterikaste Perede Liit, 2023a).

Eesti Lasterikaste Perede Liidu kaudu on võimalik lasterikastel peredel saada nii rahalisi teenuseid, kui tasuta ja soodustingimustel erinevaid tooteid ja teenuseid erinevatest heategevuskampaaniatest. Projekti „Lapsed kooli“ kaudu kogutakse lasterikastele peredele annetustena koolitarkoole. Lasterikastel peredel on võimalik taotleda Perekaarti, mille kasutamisel 57 ettevõtet kaupade ja teenuste ostmisel soodustusi. Eesti Lasterikaste Perede Liit teeb koostööd kultuuriasutustega, et võimaldada lasterikastele peredele tasuta kultuurisündmuste külastusi. Erienvate erasektori ettevõtete ja eraisikust annetajatega tehakse koostööd lasterikaste perede jõululingituse jaoks. Sünnitusmajadega koostöös jagatakse peredele, millesse sünnib kolmas või enam laps kinkekomplekte. Koostööd tehakse Toidupangaga toiduabi vahendamisel lasterikastele peredele. Kinkekomplektide sisu valmistatakse organisatsiooni vabatahtlike poolt. Eesti Lasterikaste Perede Liidu kaudu on võimalik lastevanematel osaleda tasuta koolitustel ja nõustamistel. (Eesti Lasterikaste Perede Liit, 2023b).

Erinevate toetuste saamine eeldab lasterikaste perede vanematelt erineval tasemel teadlikkust toetuste kohta (vt tabel 1). Riiklike peretoetuse ja vanemahüvitise puhul teavitab Sotsiaalkindlustusamet hüvitisi saama õigustatud inimesi sellest (Perehüvitiste seadus, 2016, § 5 lg 1). Siiski on vajalik esitada peretoetuste saamiseks taotlus (Perehüvitiste seadus, 2016, § 6 lg 1). Seega ei eelda nende toetuste saamine lasterikaste perede vanematelt suur teadlikkust. Kui pere on juba saanud peretoetusi ühe lapse eest, siis järgnevate laste eest hakatakse lapsetoetust, lasterikka pere toetust ning kolmikute ja enamaarvuliste mitmikute toetust maksma ka ilma vastavat avaldust esitamata taotlus (Perehüvitiste seadus, 2016, § 28 lg 6). Seega kui lapsevanem on esitanud taotluse esimese lapse eest lapsetoetuse saamiseks, mis eeldatavasti on juhtunud enne seda kui perest on saanud lasterikas pere, siis suurt osa lasterikastele peredele mõeldud toetusi saadaks ilma järgnevat avaldust esitamata, seega ei ole ka teadlikkus nendest toetustest toetuste saamiseks vajalik.

Tabel 1. Lasterikaste perede toetusmeetmete kättesaadavus vastavalt teadlikkusele toetusest

Ei eelda teadlikkust või eeldab minimaalset teadlikkust	Eeldab teadlikkust
Lasterikka pere toetus	Toimetulekutoetus
Kolmikute või enamaarvuliste mitmikute toetus	Muud kohaliku omavalitsuse toetused
Lapsetoetus	Kodutoetus lasterikastele peredele
Üksikvanema toetus	Lasterikaste perede huvikoolituse toetus
Eestkostetava lapse toetus	Perekaart
Vanemahüvitis	Toetused Eesti Lasterikaste Perede Liidu kaudu (osaliselt)

Toimetulekutoetuse saamine eeldab lasterikaste perede vanematelt teadlikkust ja aktiivset taotlemist. Vajalik on esitada taotlus kohalikele omavalitsusele ning eluasemekulude arvestamiseks on vaja nende suurust tõendada (Sotsiaalhoolekande seadus, 2015, § 132). Ka muud kohaliku omavalitsuse poolt makstavad toetused Pärnu linna näitel eeldavad aktiivset taotlemist ja avalduse esitamist, taotlusega esitavad lisadokumendid on toetuste lõikes erinevad (Sotsiaaltoetuste kord, 2018, § 22–33). Kredexi lasterikaste perede kodutoetus eeldab kõrge teadlikkust, sest lisaks aktiivsele taotlemisele on vaja olla teadlik ka taotlusvoorude perioodidega (Kredex, 2023). Aktiivset taotlemist ja taotlusvoorudega arvestamist nõuab ka lasterikaste perede huvikoolituse saamine (Eesti Lasterikaste Perede Liit, 2023a). Erinevate ettevõtete toodetelt teenuste ja toetuste saamist võimaldab

Perekaart eeldab samuti vastava taotluse esitamist. Eesti Lasterikaste Perede Liidu liikmelisuse kaudu on võimalik jõuda osade toetusteni ja annetusteni nagu koolitarbed. Kõik heategevuskampaaniad nagu jõulukungituste kampaania Inglipuu ei eelda liikmelisust, kuid vastavat sooviavaldust jõulukungituse saamiseks, mis oma korda eeldab teadlikkust sellest kampaaniast. Eesti Lasterikaste Perede Liidu liikmeks saavad pered astuda piirkondlike liikmesorganisatsioonide kaudu. (Eesti Lasterikaste Perede Liit, 2023a)

Seega on mitmed toetusmeetmed lasterikastele peredele kättesaadavad ilma vastava teadlikkusega või minimaalse teadlikkusega, mis peamiselt kehtib riiklike toetuste puhul. Suurem teadlikkus erinevatest toetusvõimalustest laiendab aga peredele avanevaid toetusvõimalusi.

2.2. Uurimisprotsessi ja valimi kirjeldus

Lõputöös viidi lasterikaste peredes seas läbi kvantitatiivne uuring. Kvantitatiivse uuringu kasuks otsustati põhjusel, et see võimaldab hinnata perede finantspädevuse taset ja teadlikkust erinevatest toetustest. Tegemise ei ole uudse ja tundmatu valdkonnaga, mis võiks muuta eelistatuks kvalitatiivse lähenemise rakendamise (Antwi & Hamza, 2015, lk 220). Finantspädevuse kohta on olemas struktureeritud käsitlus (Aarna *et al.*, 2021) ning samuti on teada, milliseid toetusi on võimalik lasterikastel peredel saada.

Uuringu andmed koguti küsitlusega. Küsitlus valiti andmekogumismeetodiks, kuna see võimaldab suhteliselt väikeste kuludega uurida suurt arvu peresid ning samuti võimaldab küsitluse läbiviimine tagada uuringu anonüümsust (Patten, 2017, lk 1–2). Kasutati struktureeritud küsimustikku, mis sisaldab valikvastustega ja skaaladel põhinevaid küsimusi (Patel & Joseph, 2016, lk 5–6).

Küsitluse ankeet (vt lisa 1) on koostatud käesoleva töö teoreetilise osa ja varasemate uuringute küsimustike põhjal. Küsimused erinevate lasterikaste perede toetusmeetmete kohta on koostatud käesoleva töö alapeatüki 2.1 põhjal. Küsitluse koostamisel on kasutatud osaliselt 2023. a Eesti finantskirjaoskuse ehk rahatarkuse uuringu küsimusi (Kantar Emor, 2023, lk 63–69, 76, 85–88). Küsimuste seos allikatega on esitatud lisas 2. Küsimuste valikul on võetud arvesse, et finantstadmisi saab mõõta nii objektiivselt kui

subjektiivselt. Esimesel juhul esitatakse küsimusi, mille on „õiged“ vastused, ning mille „õigete“ vastuste arvu järgi saab anda hinnangu inimese finantstadmiste tasemele. Teisel juhul esitatakse küsimusi, milles vastajad annavad enesehinnangu finantstadmistele. (Mountain *et al.*, 2021, lk 118) Finantspädevuse hulka kuuluvate hoiakute kohta kogutakse küsitlusega vastajate subjektiivseid hinnanguid. Finantsalast käitumist saab küsitlusega mõõta vastajate subjektiivsete hinnangute põhjal, mille tõesust küsitlusega kontrollida ei saa.

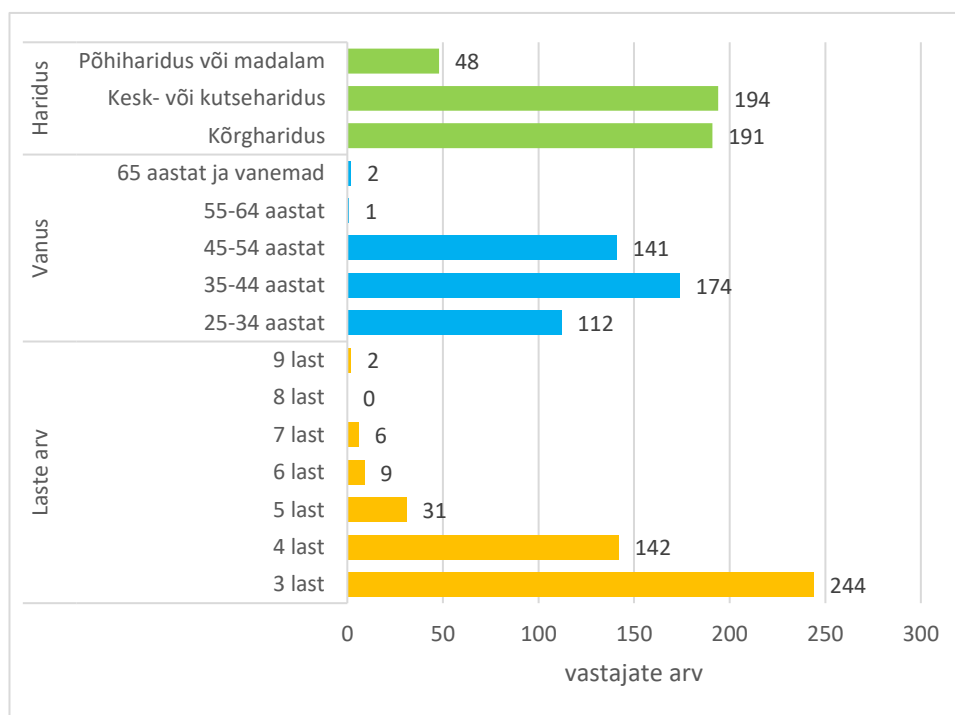
Uuringu valim moodustati lasterikaste perede vanematest. Valimi tüübiks on sihipärane valim, kuivõrd soovitakse uurida peresid, kes on Eesti Lasterikaste Perede Liidu liikmed, ja peresid, kes sellesse organisatsiooni ei kuulu. Selle kõrval oleks olnud alternatiiviks rakendada klastervalmit vm kõigi lasterikaste perede suhtes esindusliku valimitüüpi, kuid sellise valimi moodustamine oleks lõputöö raames liiga keeruline ja aeganõudev (Campbell *et al.*, 2020, lk 653).

Igast valimisse kaasatud perest paluti vastata ühel lapsevanemal. Uuring viidi läbi koostöös Eesti Lasterikaste Perede Liiduga. Valimisse kaasati peresid nii Eesti Lasterikaste Perede Liidu liikmete küsitlemise kui ka isiklike kontaktide kaudu, et kaasata ka neid peresid, kes ei ole Eesti Lasterikaste Perede Liidu liikmed. Eesti Lasterikaste Perede Liitu mittekuuluvad pered kaastakse valimisse seetõttu, et sellised pered moodustavad Eesti lasterikastest peredes enamuse. Uuringu üldkogumi suurus on 24 283 peret (Sotsiaalkindlustusamet, 2023). Valimi suuruse plaanisel lähtuti tulemuste soovitatavast usaldusintervallist 5 protsendipunkti ja 95% usalduse tõenäosusest. Seega on plaanitav valimi maht MaCorr valimikalkulaatoriga (MaCorr Research, n.d.) leituna 378 lasterikast peret.

Küsitlus viidi läbi veebipõhiselt kasutades Tartu Ülikooli *LimeSurvey* keskkonda. Veebipõhise küsitluse kasuks otsustati kuna selle on inimestel mugav vastata ning puudub vajadus käsitsi andmete sisestamiseks, mis vähendab uuringu läbiviimisele kuluvat aega ja võimaldab väheste ressurssidega uurida suur hulka peresid (Nayak & Narayan, 2019, lk 33). Küsitlus oli vastamiseks avatud 4.03.2024–12.03.2024.

Küsitluse tulemusena laekus 456 ankeeti. Uuringu valimisse kaasamise tingimuseks oli, et tegemist on lasterikka perega, mis vastab käesoleva töö ptk 1.3 alguses toodud lasterikka pere definitsioonile, kuid 22 ankeedi puhul selgus, et tegemist ei ole lasterikka perega. Need ankeedid jäeti analüüsist kõrval ja seega kasutati analüüsis 434 lasterikka pere vastuseid. Valim on seega esinduslik, sest vastajaid on rohkem kui plaanitud 378.

Vastajate jaotus laste arvu, vanuse ja hariduse lõikes on toodud joonisel 1. Uuringus osalenud peredes oli kokku keskmiselt 3,47 kuni 18-aastast last ja lisaks keskmiselt 0,33 19-aastast ja vanemat last, keda arvestatakse vastavalt lasterikka pere definitsioonile peres olevate laste hulka. Seega keskmine laste arv uuritavates peredes oli 3,80. Kuni 6-aastaste laste keskmine arv peres oli 1,54 ning 7–18-aastaste laste keskmine arv 1,93. Vanuse poolest olid kõige rohkem 35–44-aastaseid. Peaaegu kõik vastajad oli nooremad kui 55 aastat. Haridustaseme järgi oli kõige rohkem kesk- või kutseharidusega vastajaid, kellest veidi vähem oli kõrgharidusega vastajaid.

Joonis 1. Perede jagunemine laste arvu, vanuse ja hariduse järgi, laste arv (n = 434)

Lasterikka pere definitsioonile vastava laste arvu järgi oli uuringule vastanutel 3–9 last. Suurem osa küsitlusele vastanutest olid kolme või nelja lapsega pered. Kolme lapsega pered moodustasid vastajatest 56% ja nelja lapsega pered 33%. Seega vaid 11% uuringus

osalenutest olid viie või enama lapsega pered ning kuue ja enamaga lapsega peresid oli vastajate seas vaid mõned üksikud.

Küsitluse tulemusi analüüsiti statistiliste meetoditega. Vastuste kohta leiti sagedustabelid ning skaaladel põhinevate küsimuste kohta keskväärtused ja standardhälbed. Pärast küsitluse tulemuste analüüsi tõlgendati saadud tulemusi. See tähendab, et tulemusi kõrvutati teoreetilises osas käsitletuga ning antakse tulemustele kontekst.

2.3 Uuringu tulemused

2.3.1 Lasterikaste perede teadlikkus toetusvõimalustest

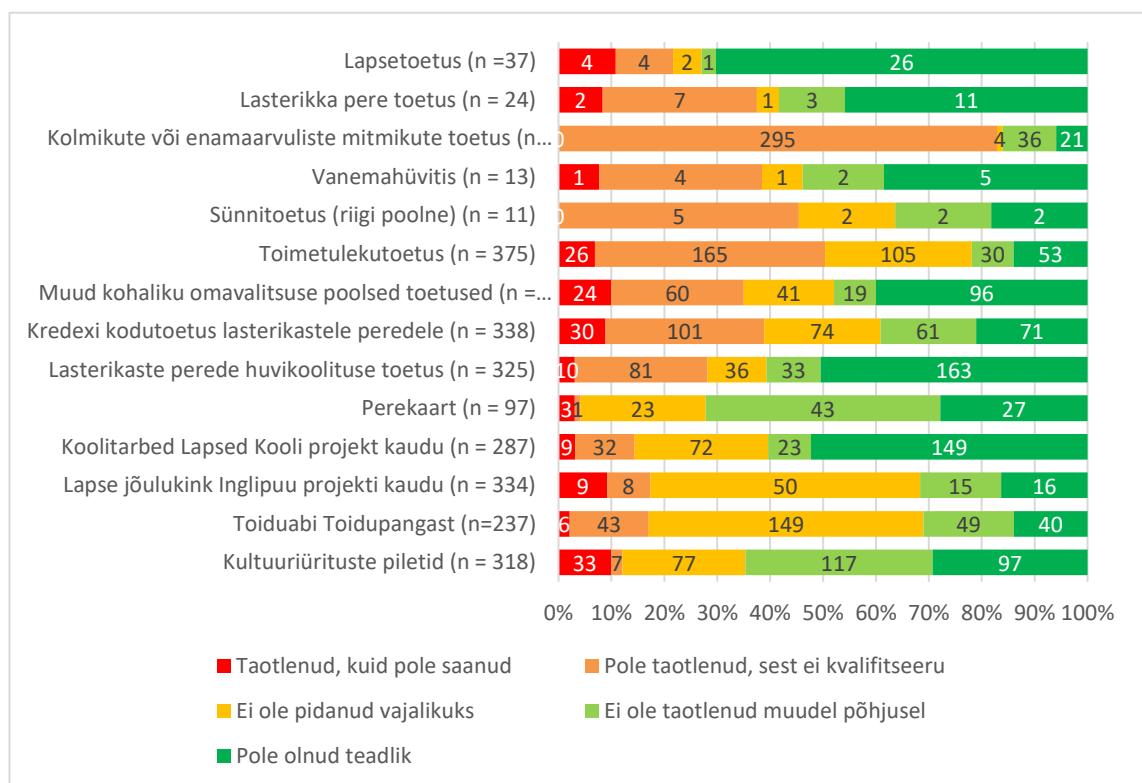
Uuringu osalenud peredest on 87% Eesti Lasterikaste Perede Liidu liikmed (vt lisa 3). Samas 34% uuringus osalenud peredest, ei ole ühelgi selle organisatsiooni poolt korraldatud üritusel osalenud, mis tähendab, et Eesti Lasterikaste Perede Liidu liikmetest on osa passiivsed, kuigi selle organisatsiooni liikmelisust võib saada kasu ka teistel viisidel nagu info saamine elektrooniliste kanalite kaudu, nõustamine jne. Nendest vastajatest, kes on Eesti Lasterikaste Perede Liidu üritustel osalenud, on kõige rohkem neid, kes on seda teinud vähemalt kolm korda (vt lisa 3). Seega kui antud organisatsiooni üritustel osaletakse, siis enamasti tehakse seda korduvalt.

Küsitluse tulemused näitavad, et kõige enam on lasterikkad pered teadlikud sünnitoetustest, vanemahüvitisest, lasterikka pere toetusest, kolmikute ja enamarvuliste mitmikute toetusest, lapsetoetusest, perekaadist ja toidupangast saadavast Toiduabist. Kõigi nende toetuste puhul on teadlikud rohkem kui 90% küsitlusele vastanutest. Võrreldes teiste toetustega on madalam teadlikkust lasterikaste perede huvikoolituse toetusest ning projektist Lapsed Kooli kaudu koolitarvete saamisest (vt Lisa 4)

Uuringus osalenute hulgas on kõige rohkem neid, kes on saanud sünnitoetust, vanemahüvitist, lasterikka pere toetust ja lapse toetust. Neid kõiki on saanud rohkem kui 90% küsitlusele vastanutest. Ülejäänud toetustest on palju märkimisväärselt palju 76% Perekaardi kasutajaid. Üle 40% on kasutanud ka kultuuriürituste pileteid lasterikastele peredele, Toidupanga toiduabi ning kohaliku omavalitsuse poolseid toetusi. Kõige vähem

kasutatud toetusteks on kolmikute ja enamaarvuliste mitmikite toetus, toimetulekutoetus ning Kredexi kodutoetus (vt Lisa 4).

Toetuste mitte saamise põhjused paljudel juhtudel seisnevad selles, et toetusele ei kvalifitseeruta või siis ei peeta toetuse taotlemist vajalikuks. Toetuse mittevajalikuks pidamine on kõige levinum Inglipuu jõulukinkide projekti ning Toidupanga toiduabi osas. Mõnede toetuste puhul on levinuimaks toetuse mittesaamise põhjuseks siiski teadlikkuse puudumine. See kehtib lapsetoetuse, lasterikka pere toetuse ja vanemahüvitise kohta, kuid nende toetuste mittesaajaid on vähe. Seevastu kohalike omavalitsuste toetusi on saanud 40% vastajatest ning toetuse mittesaajatest 40% ei olnud sellest toetustest teadlikud. Lasterikaste perede huvikooli toetust on saanud ainult 22% ning 50% toetuse mittesaajatest ei olnud sellest teadlikud. Projekti Lapsed kooli kaudu on koolitarbeid saanud 32% vastanutest ning 52% toetuse mittesaajatest ei olnud sellisest võimalusest teadlikud. (vt joonis 2)

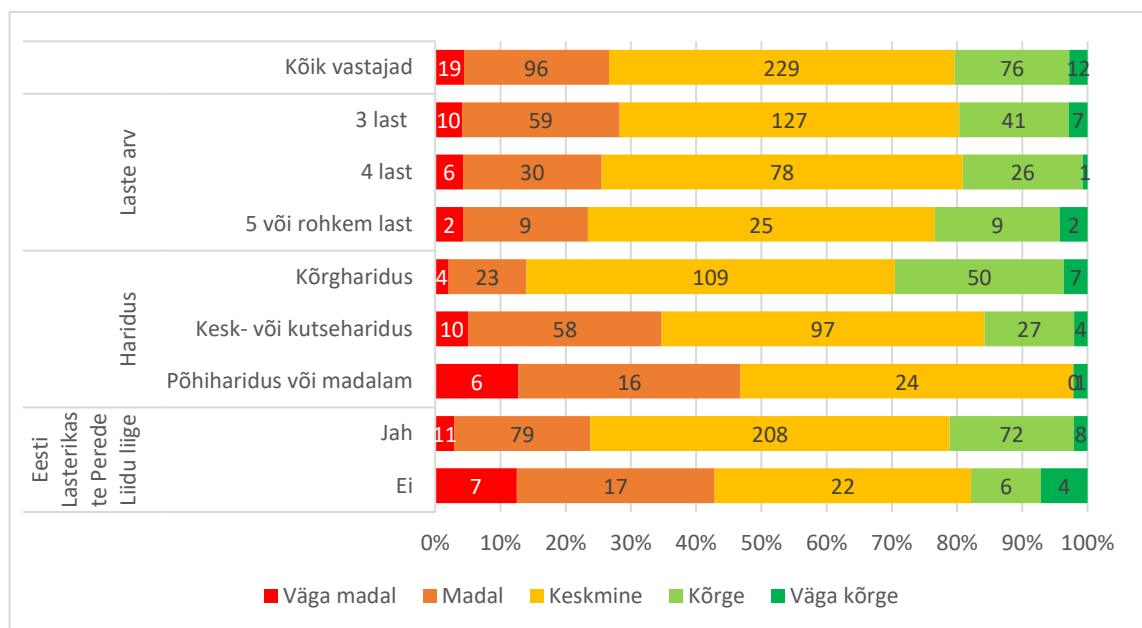

Joonis 2. Toetuse mittesaamise põhjused

Täpsustavas lisaküsimuses nimetati täiendavate lasterikaste perede toetustena soodustusi toiduabi teistest asutustest peale Toidupanga (22 vastust), mille hulka kuulusid

toidupäästepakid, toiduabi Lasterikaste Perede Liidu kaudu, Soomest tulev toiduabi, lasteaias kohatasu soodustust või vabastust sellest (8 vastust), tasuta rõivaid (5 vastust), tasuta mööblit (3 vastust). Kas korda mainiti tasuta ühistransporti, lasterikaste perede eelistamist hajaasutuse toetusmeetmes, tasuta koolitoitu. Ühe vastaja poolt toodi välja tasuta parkimine, projekt „Kodud tuleohutuks“, tulumaksusoodustus, nõustamistoetus, laste suvelaagrid, erinevaid töötoad soodushinnaga või tasuta (1 vastus). Lisaks toodi välja erinevate kaupluste, tanklate ja teenindusasutuste poolt pakutavaid soodustusi (Sportland Outlet, Lidl, Terminal).

Kokkuvõtvalt hindas enamus uuringus osalenutest (53%) oma teadlikkust lasterikaste perede toetustest keskmiseks. Väga kõrge ja väga madala teadlikkusega vastajaid oli kõigest 3% ja 4%. Samuti võib välja tuua, et keskmisest madalama teadlikkusega peresid on rohkem kui keskmisest kõrgema teadlikkusega peresid. Suhteliselt kõrgema teadlikkusega olid kõrgharidusega vastajad ja pered, kes kuulusid Eesti Lasterikaste Perede Liitu (vt joonis 3)

Joonis 3. Teadlikkus lasterikastele peredele mõeldud toetusest, vastajate arv

Lisas 5 toodud andmete põhjal saab välja tuua kaks kõige tähtsamat infoallikat lasterikastele peredele mõeldud toetuste kohta, milleks osutusid Eesti Lasterikaste Perede Liit koos oma piirkondlike organisatsioonidega ning sugulased ja tuttavad. Siiski ka

nende infoallikate puhul on enamus uuringus osalenutest saanud infot üksnes keskmisel või sellest madalamal määral.

Uuringu tulemused toovad välja avaliku sektori infoallikate vähese tähtsuse. Eriti saab seda öelda riigi ja kohaliku omavalituse asutuste ametnike ja nõustajate kohta, sest 54% vastanutest ei ole sealt üldse infot saanud ning 27% on saanud seda vähesel määral. Riigi ja kohalike omavalitsuse asutuste veebilehed on samuti vähe tähtsad, näiteks väga olulisel määral on sealt toetuste kohta infot saanud vaid 1% ja olulisel määral 12% uuringus osalenutest. Lisaküsimuse vastustena nimetati infoallikatena veel kooli, lasteaeda, treenerit, soodustingimustel teenuse pakkujat, reklaami, infovoldikuid sünnitusmajas, raamatuid ja teatmikke (1 vastus). Enamus vastajaid ei osanud rohkem infoallikaid lisada või vastas, et eelneva küsimuse vastusevariantide on kõik infoallikaid juba nimetatud.

Täiendava infovajaduse osas nimetati järgmiseid toetusi, mille kohta soovitakse rohkem infot: toetused eluaseme renoveerimiseks (11 vastust), sporditegevus ja huviringide toetus (6 vastust), toiduabi (2 vastust), rahalised toetused (2 vastust), juriidiline nõustamine (1 vastus), võlanõustamine (1 vastus), soodustingimustel kodulaenu saamise võimalused (1 vastus), eluasemetoetus (1 vastus), sissetulekust mittesõltuvad toetused (1 vastus), koolitused (1 vastus). Kredexi kodutoetuse osas sooviti rohkem infot taotlemistingimuste ja tähtaegade kohta. Märkiti ka seda, et Kredexi toetuse kohta esitatav info võiks olla lihtsamini selgitatud. Sissetulekust mittesõltuva toetuse kohta soovis saada rohkem info vastaja, kes märkis, et tema sissetulek on võrdlemisi kõrge, kuid tegemist on üksikvanemaga. Talle pakuksid huvi soodustingimustel erinevad teenused, näiteks teater, samuti teised võimalused peale Kredexi kodutoetuse saada toetust eluaseme renoveerimiseks. Toetuste kohta üks vastaja arvas, et nõustamist pakutakse vähe ja see ei ole terviklik, mistõttu ei teki terviklikku ettekujutust sellest, milliseid toetusi on võimalik saada. „Praegu ajab igaüks oma rida ja sind ei nõustata- keegi ei valda ega halda infot ja võimalusi. Kui oled taiplik ja ise välja nokid oma võimalused, siis antakse toetust, kui muud üle ei jää. Alandav!“ Ka ühest teisest vastusest tuli välja arvamus, et info toetuste kohta ei ole ühte kohta koondatud. „Mulle tundub, et kogu toetuste info oleks justkui igalpool laiali, kuna on erinevaid asutusi, kes toetusi pakuvad. Siiski võiks olla mõni ühtne portaal, mis oleks (erinevatele) abivajavatele inimestele ilusti kategoriseeritult välja toodud.“

Ühest vastustest tuli välja ettepanek, et eesti.ee portaali kaudu võiks saata lasterikastele peredele teavitusi toetustest, millel neil on õigus kvalifitseeruda. Selle juures võiks kasutada riigile teadaolevaid andmeid, näiteks sissetulekute kohta, ja selle põhjal saata inimestele teavitusi sellest, milliseid toetusi nad saaksid taotleda. Ühes vastustes oli ettepanek, et lasterikkad pered võiksid saada info toetuste kohta pärast lapse sündimist juba haigla sünnitusosakonnas. „Idealis võiks olemas olla kogumikud, kus on vajalik info koondatud nii, et sünnitusmajas saab kohe kõik vajaliku kompaktselt kätte enne, kui lapsega koju minnakse. Nt 1. lapse korral on "Palju õnne! Perre sündis 1. laps" jne. Kolmanda ja enama lapse puhul siis kirjeldatud ka lisavõimalused, mis tekivad.“

2.3.2 Lasterikaste perede finantstadmiste hinnangute ülevaade

Uuringus osalenutel tuli hinnata viie väite (vt lisa 1, küsimus nr 1) tõesust ja selle põhjal saab öelda, et lasterikkad pered tunnevad kõige paremini inflatsiooni olemust (94% õigeid vastuseid), investeerimisel raha kaotamise võimalust (79%) ja digitaalselt sõlmitud lepingu kehtivust ilma paberallkirjata (76%). Rohkem valesid vastuseid oli aga väidetele, mis puudutasid investeringute hajutamist (2. ja 5. väide) (vt tabel 2)

Tabel 2. Finantstadmiste väidete vastuste õige arv, % (n =434)

	Õigeid vastuseid %
Kõrge inflatsioonitase näitab, et elamiskulud kasvavad kiiresti	94%
On väiksem tõenäosus kaotada kogu oma raha, kui hoida seda mitmes erinevas kohas	65%
Kui keegi pakub Teie võimalust teenida suur summa raha, siis eksisteerib ka võimalus kaotada suur summa raha	79%
Et digitaalselt sõlmitud finantsleping oleks kehtiv, on selleks vaja ka paberlepingu allkirja	76%
Tavaliselt on aktsiaturul võimalik vähendada investeerimisriski ostes erinevaid aktsiaid ja osakuid	53%

Küsimusele „Laenate sõbrale 25 eurot, järgmisel päeval maksab sõber teile 25 eurot tagasi. Kui suur intressi sõber teile maksis?“ andis õige vastuse (intress on 0 eurot) 99% küsitlusele vastajatest. Küsimusele „Oletame, et paigutate 100 eurot hoiusele, mille intressimäär on 2% aastas. Hoiate seda rahasummat sellel hoiusel 5 aastat ning vahepeal Te hoiusele uusi sissemaksid ei tee ega raha hoiuselt välja ei võta. Kui palju on hoiusel raha viienda aasta lõpuks, kui teenitud intresside tulumaksuga ei maksustata?“ õige vastus on vastusevariant „Rohkem kui 110 euro“. Õige vastuse andis 51% vastajatest.

Finantsteadmiste seitsme küsimuse kohta andsid vastajad keskmiselt 5,16 õiget vastust ja õigete vastuste arvu standardhälve oli 1,47. Enamus uuringus osalenutes on vastanud õigesti 4–7 küsimusele, kõige rohkem oli neid, kes said seitsmest küsimusest kuus õiget vastust. Alla nelja õige vastusega vastajaid oli kokku ainult 14%, mis näitab, et suurem osa lasterikastest peredest suutis õigesti vastata rohkem kui pooltele finantsteadmiste küsimustele

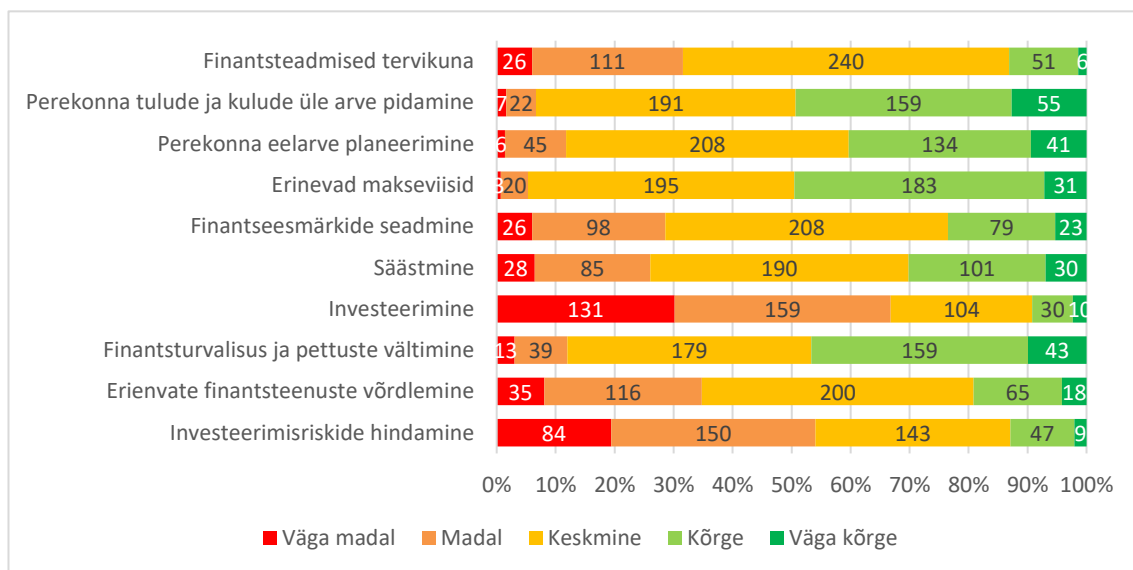
Finantsteadmiste tase küsimuste vastuste järgi osutus statistiliselt oluliselt ($p < 0,001$) seotuks haridustasemega: kõige kõrgem oli see kõrgharidusega vastajatel ($m=5,82$) ning kõige madalam neil, kel oli põhiharidus või sellest madalam haridustase ($m=3,6$). Eesti Lasterikaste Pere Liidu liikmete finantsteadmiste tase osutus statistiliselt oluliselt kõrgemaks ($p = 0,003$) kui mitteliikmetel. Laste arvu järgi ei olnud dispersioon analüüsi järgi finantsteadmiste tasemes olulisi erinevusi ($p = 0,072$).

Tabel 3. Finantsteadmiste väidete vastuste õige arv sotsiaaldemograafiliste tunnuste järgi, % ($n = 434$)

Vastajate grupp		m	SD
	Kõik vastajad	5,16	1,47
Laste arv $p=0,072$	3 last	5,17	1,47
	4 last	5,28	1,41
	5 või rohkem last	4,72	1,55
Haridus $p < 0,001$	Kõrgharidus	5,82	1,10
	Kesk- või kutseharidus	4,87	1,77
	Põhiharidus või madalam	3,60	1,20
Eesti Lasterikaste Perede Liidu liige $p = 0,003$	Jah	5,25	1,41
	Ei	4,52	1,71

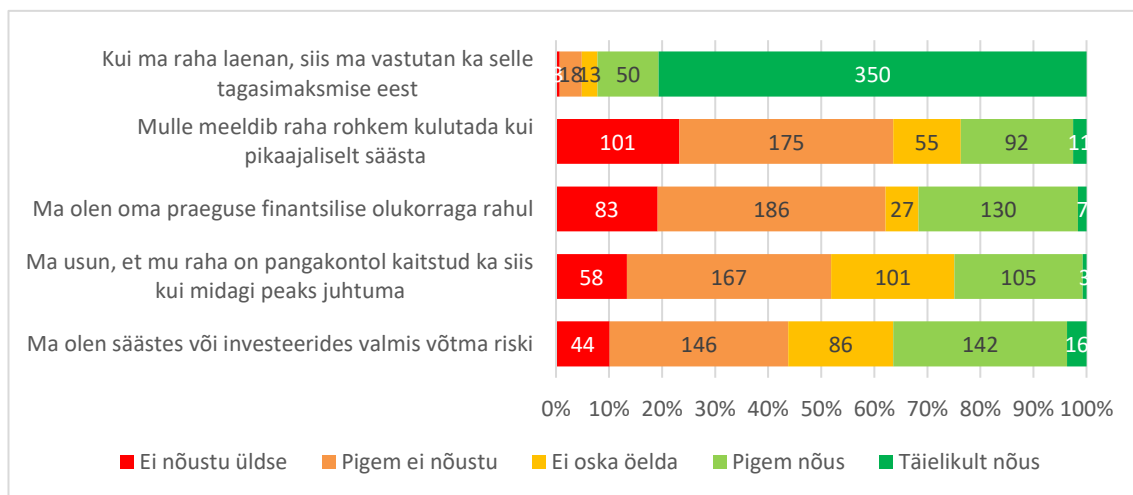
Lasterikkad pered hindasid oma finantsteadmisi tervikuna kõige sagedamini keskmisel tasemel olevaks (55% vastajatest), hindas neid madalaks ja 6% väga madalaks (Joonis 6). Lasterikkad pered hindasid suhteliselt kõrgemaks oma finantsteadmisi perekonna eelarve planeerimisest, eelarve pidamist ning maksviisidest, samuti makseviisidest ja finantspettuste vältimisest. Nendel teemadel hindas oma teadmisi kõrgeks või väga kõrgeks 40–50% vastanutest. Kõige madalamaks hinnati teadmisi investeerimisest ja investeerimiskiriskide hindamisest. Investeerimise puhul hindas 67% vastajatest teadmisi madalateks või väga madalateks ning investeerimiskiriski hindamise osas tegi seda 54%.

Enamike finantsteadmiste teemade puhul võib veel välja tuua, et enamik vastajaid on oma teadmiste taset hinnanud keskmiseks (Joonis 4)

Joonis 4. Vastajate jaotus finantsteadmiste enesehinnangute järgi, vastajate arv

Finantshoiakute (vt joonis 5) osas on suurpered kõige rohkem seisukohal, et laenu võtjatena nad vastutavad ka selle tagasimaksmise eest. Selle väitega nõustus 81% vastajatest täielikult. Ülejäänud hoiakute osas esines rohkem lahknevusi vastajate vahel.

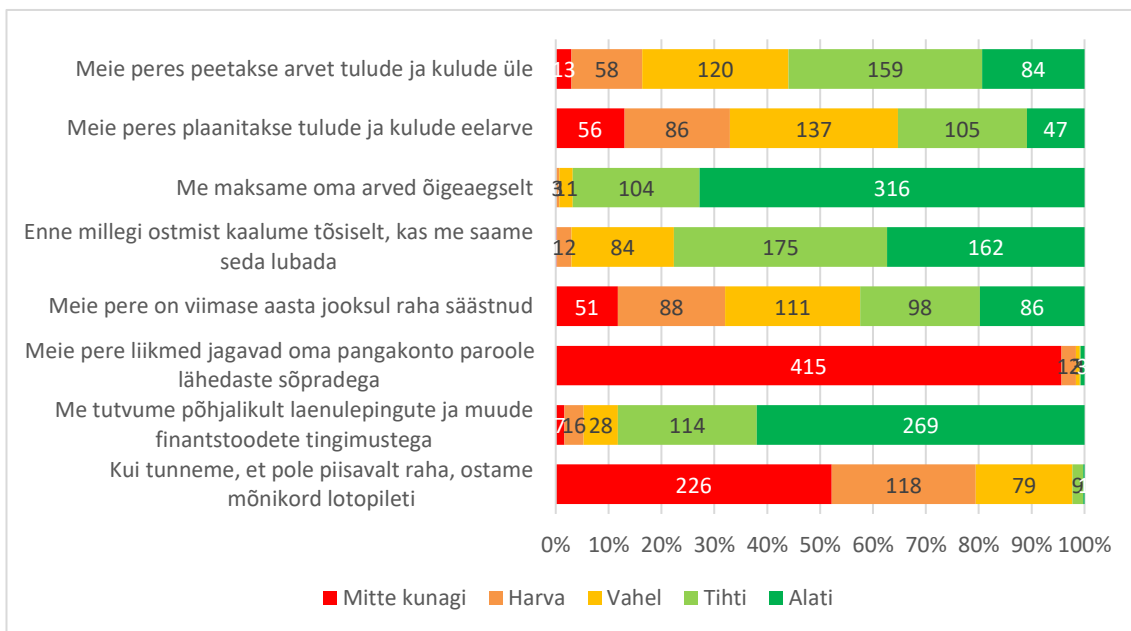

Joonis 5. Vastajate jaotus finantshoiakute enesehinnangute järgi, vastajate arv

Tulemuste põhjal võib väita, et lasterikkad pered pigem ei nõustu väitega, et neile meeldib raha kulutamine rohkem kui pikaajaline säästmine. Samuti võib välja tuua, et lasterikkad

pered pigem ei ole oma praeguse finantsolukorraga rahul. Enamus uuringus osalenutest leidis, et nende pangakontol olev raha pigem ei ole igas olukorra kaitstud. Säästmise ja investeerimise osas riski võtmise osas oli kõige rohkem erinevaid arvamusi. 44% vastajatest pigem ei ole nõus riski võtma, kuid 37% on pigem valmis seda tegema.

Finantskäitumise enesehinnangute põhjal (vt joonis 6) saab väita, et lasterikkad pered maksavad valdavalt enamus oma arveid õigeaegselt. Samuti tutvub enamus vastajaid laenulepingute või muude finantstoodete puhul põhjalikult nende tingimustega. Pere eelarve osas on rohkem levinud eelarve pidamine kui plaanimine – 56% peredest peab eelarvet tihti või alati, kuid 35% puhul võib sama öelda eelarve plaanimise kohta. Ostude sooritamise osas lasterikkad pered kaalutlevad, sest 77% tihti või alati kaalub enne ostu tõsiselt, kas perel on võimalik seda endale lubada. Enamus peresid on viimase aasta jooksul suutnud ka mingil määral raha säästa. Oma panga konto paroole ei jaga 96% vastajatest kunagi lähedaste sõpradega. Lotopileti ostmine on rahaliselt raskes olukorras harvaesinev käitumine – 52% peredest ei tee seda mitte kunagi.

Joonis 6. Vastajate jaotus finantskäitumise enesehinnangute järgi, vastajate arv

Peamisteks finantsteadmiste allikateks (vt Lisa 6) on lasterikkastel peredel elukogemus või iseseisev õppimine raamatute, ajakirjade ja internetiallikate põhjal. Seevastu formaalsest haridusest on märkimisväärses ulatuses saanud finantsteadmisi vaid vähesed lasterikkad pered. Üldhariduskoolist on olulisel või väga olulisel määral saanud seda 15%, samal ajal

kui 29% ei ole sealt üldse finantsteadmisi saanud ja 24% on saanud neid vaid vähesel määral. Täiendkoolitustelt ja kursustelt 58% ei ole finantsalaseid teadmisi saanud, ilmselt enamus vastajatest ei ole sellistel koolitustel osalenud. Samas 16% on saanud sealt olulisel määral teadmisi.

Vanematelt ei ole finantsalaseid teadmisi pigem saadud või siis on sealt saadud teadmisi vähesel määral. Finantsnõustajate osa tähtsus teadmiste allikana on veelgi madalam ning ka investoreid ja finantsteemadest huvituvate inimeste organisatsioonid on teadmiste allikaks vähestel uuringus osalenutel.

2.4. Tulemuste arutelu ja ettepanekud

Esimeseks uurimisküsimuseks oli: Milliseks hindavad lasterikkad pered oma finantspädevust ja teadlikkust peredele suunatud toetusmeetmetest? Selle kohta selgus, et lasterikkad pered hindavad küsitluses oma finantsteadmisi keskmisel tasemel olevateks ja ka teadlikkust toetustest hinnati keskpärasel tasemel olevaks.

Mitmetel juhtudel osutus teadlikkus madalamaks selliste toetuste puhul, mille puhul taotlemine on vajalik. Siinkohal saab välja tuua kohalike omavalitsuste toetused, huvikoolituse toetused, Kredexi koduteotused, kultuuriürituste piletid. Nende toetuste puhul on ka suhteliselt palju uuringus osalenuid, kelle puhul toetuse mittesaamine on seatud teadlikkuse puudusega. Seega lõputöö autori arvates peaks teavitustöös keskenduma just nimetatud toetustele. Toetusi eluaseme renoveerimiseks, huvikoolituses ja kultuuri üritusel osalemises nimetasid ka küsitlusele vastajad avatud küsimuses kui toetusi, mille kohta soovitakse rohkem infot saada.

Eripäraseks tulemuseks võib pidada seda, et 76% küsitlusele vastanutest on kasutanud lasterikastele peredele välja antavad perekaarti. Samas välja antud perekaartide arv Eestis kokku moodustab vaid 24% lasterikastest peredest (Eesti Lasterikaste Perede Liit, 2023a, lk 10). Selle tulemuse põhjuseks on ilmselt, et käesolevas uuringus on Eesti Lasterikaste Perede Liidu liikmete arv kõrge – nad moodustavad 87% vastajatest. Perekaardi kasutajate osakaal küsitlusele vastanud Eesti Lasterikaste Perede Liidu liikmete seas on 80%, mitte liikmete seas aga 54%, mis selgitab, et Perekaardi kasutamine on seotud

nimetatud organisatsiooni liikmelisusega. Samas on ka 54% Perekaardi kasutajaid mitteliikmete seas märkimisväärselt kõrge tulemus.

Enamike lasterikkaid peresid hindas küsitluses oma finantsteadmisi keskmisel tasemel olevateks. Kui aga uuriti finantsteadmiste kohta erinevates valdkondades, siis mitmete puhul hinnati neid keskmisest kõrgemal tasemel olevaks. Arvestades ka seda, et finantsteadmiste küsimuste vastuste puhul oli õigeid vastuseid keskmiselt 5,16 seitsme küsimuse kohta, võib öelda, et uuringus osalenud lasterikkad pered on oma üldist finantsteadmiste taset küllaltki kriitiliselt hinnanud. Võrreldes 2023 .a Eesti finantskirjaoskuse uuringuga on enesehinnanguline finantsteadmiste tase lasterikastel peredel Eesti keskmisega võrreldes madalam. Kui käeolevas uuringu hindas oma finantsteadmisi keskmisest kõrgemaks 13% vastajatest, siis üle-Eestilises uuringus oli see näitaja 22% (Kantar Emor, 2023, lk 76).

Õigete vastuste osakaal tabelis 5 toodud väidete puhul oli käesolevas uuringus võrreldes Eesti rahatarkuse uuringu tulemustega esimese väite puhul võrdsel tasemel, väidete 2–5 puhul aga madalam. Ülejäänud kahe finantsteadmiste küsimuse osas oli esimeses intressimäära küsimuses (lihtintress) õigete vastuste osakaal käesolevas uuringus kõrgem, teises intressimäär küsimuses (liitintress) aga madalam (Kantar Emor, 2023, lk 86-88). Seega kokkuvõttes viie küsimuse puhul oli käesolevas uuringus õigete vastuste osakaal madalam, ühe küsimuse puhul võrdne ja ühe küsimuse puhul kõrgem võrreldes 2023. a Eesti rahatarkuse uuringuga. Seega ka need tulemused näitavad, et lasterikaste perede finantsteadmised on Eesti keskmisega võrreldes madalamad.

Finantsteadmiste taseme enesehinnangute juures ilmnes, et kõrgemaid hinnanguid anti teadmistele lihtsamates ja rohkem igapäevaeluga seonduvates valdkondades, millega ilmselt on suuremal osal peredest kogemusi. Siia kuuluvad eelarve pidamine ja planeerimine ning maksevõimalused. Kõrgeid hinnanguid anti ka teadmistele finantsturvalisuse ja pettuste vältimise kohta, mis on igati hea tulemuse arvestades tänapäevast kõrget finantspettuste ohtu (Aristei & Gallo, 2021, lk 2). Samuti võib pidada igati ootuspäraseks, et investeerimisega seotud teemadel on finantsteadmised madalamad, kuna enamus peredest investeerimisega lähemaid kokkupuuteid ilmselt ei oma. Lõputöö autori arvates võib olukorda, kus lasterikastel peredel on head teadmised finantspädevuse lihtsamates valdkondades pidada igati heaks, kuna neid läheb suuremal osal peredest

ilmselt kõige rohkem vaja, näiteks eelarve planeerimise ja pidamine. Ka Filippova jt (2016, lk 1038) rõhutavad, et investeerimisalased teadmised on olulised rohkem suurema sissetulekuga inimeste jaoks, samas kui kõigi jaoks oluline oskus majandada eelarve piires ning säästmisega seonduv temaatika.

Finantshoiakute põhjal võib Eesti lasterikkaid peresid pidada kohusetundlikeks laenumaksjateks ja kaalutlevateks tarbijateks. Võrreldes 2023.a rahatarkuse uuringuga on käesolevas uuringus lasterikkad pered vastutustundlikumad laenude tagasimaksmise osas, neile meeldib raha säästmine suhteliselt rohkem ning nad on rohkem kahtlevad pangakontol oleva raha kaitstuse osas ning nad on säästes või investeerides valmis võtma rohkem riske (Kantar Emor, 2023, lk 63).

Lasterikkad pered on võrreldes Eesti keskmisega oma finantsilise olukorraga rohkem rahul (Kantar Emor, 2023, lk 63), mida võib pidada üllatavaks tulemuseks, eriti kui arvestada, et lasterikaste perede suhtelise vaesuse määr on kõrgem kui väiksema laste arvuga peredes (Statistikaamet, 2023). Lõputöö autor arvab, et lasterikaste perede ootused oma finantsolukorra suhtes võivad olla Eesti keskmisega võrreldes madalamad, mistõttu ollakse oma finantsolukorraga rohkem rahul.

Võrreldes 2023.a rahatarkuse uuringuga (Kantar Emor, 2023, lk 63) kaaluvad lasterikkad pered enne ostu sooritamist rohkem, kas nad rohkem kas nad saavad seda endale lubada ning ka arvete maksmise õigeaegsuses edestavad nad Eesti keskmist. Samuti on lasterikkad pered hoolsamad oma pangaparoolide saladuses hoidmise osa ning lotot mängivad nad rahaprobleemide korral harvem.) Seega uurimistulemused ei viita, et Eesti lasterikastele peredele oleks omane Damayanti jt (2018, lk 436) poolt väljatoodud madala finantspädevusega inimestele omane käitumine, mille korral kulutatakse liiga palju ja võetakse ebanõistlikke laenusid.

Käesoleva uuringu tulemused näitavad, et Eesti lasterikkad pered on omandanud finantsteadmisi kõige rohkem elukogemuse kaudu ja ise õppides. Mitmed autorid (Finke & Huston, 2014, lk 76; Mountain *et al.*, 2021, lk 115) on rõhutanud finantspädevuse edasiandmist inimestelt inimesele, kuid Eesti lasterikaste perede puhul ei ole see väga oluliseks finantsteadmiste hankimise vormiks. Samuti on Eesti lasterikkad pered

võrdlemisi vähe saanud finantstadmisi koolis õppides. Lõputöö autori arvates on need tulemused seotud sellega, et suurem osa uuringus osalenutest on õppinud koolis ajal, kui finantsteemasid õpetati seal vähe või üldse mitte.

Töö teiseks uurimisküsimuseks oli: Millistel viisidel on võimalik parendada lasterikaste perede finantspädevust ja teadlikkust toetusmeetmetest? Vastusena sellele küsimusele, teeb lõputöö autor järgmised ettepanekud Eesti Lasterikaste Perede Liidule:

- kutsuda lasterikkaid rohkem oma üritustele ja organisatsiooniga liituma kuivõrd organisatsioon toimib hea infoallikana lasterikaste perede toetuste kohta;
- toetuste alases teavitustöös jagada rohkem infot toetuste kohta eluaseme renoveerimiseks, laste huvikoolituseks, laste koolitarvete ja kultuuriürituse piletite soetamiseks;
- piirkondlikutel organisatsioonidel jagada infot just oma piirkonna kohalike omavalitsuse toetuste kohta;
- veebilehe ja sotsiaalmeedia kaudu teavitada rohkem ettevõtetest, kes teevad oma toodete või teenuste osas lasterikastele peredele soodustusi.
- pakkuda lasterikastele peredele finantspädevuse alaseid koolitusi ja koostada vastavaid infomaterjale, milles tuleks kõige rohkem keskenduda finantstadmiste arendamisele.

Uuringu tugevaks küljeks on võrdlemisi suure valimi kasutamine. Plaanitud valimi maht õnnestus ületada ning samuti võib heaks tulemuseks lugeda seda, et puuduvaid vastuseid oli ankeetides väga vähe, mis näitab, et peaaegu kõik vastajad täitsid ankeedi täies mahus algusest lõpuni. Uurimistulemuste juures on negatiivseks küljeks, et väljastpoolt Eesti Lasterikaste Perede Liitu tuli vastuseid vähe. Seetõttu on nimetatud organisatsiooni liikmete osatähtsus vastajate seas kõrge, mis vähendab tulemuste üldistavust. Kuna Eesti Lasterikaste Perede Liitu liikmete teadlikkus peretoetusest ja finantstadmised on kõrgemad kui ülejäänud peredel, siis võivad käesoleva töö tulemused näidata lasterikaste perede teadlikkust peretoetustest ja finantstadmisi tegelikust parematena.

KOKKUVÕTE

Lõputöö esimese peatüki põhjal järeldub, et finantspädevus on tänapäeva maailmas hakkama saamiseks väga oluline teadmiste, hoiakute ja käitumiste kogum, mis aitab langetada paremaid finantsalaseid otsuseid ja saavutada kõrgemat majanduslikku heaolu. Majandusliku heaolu saavutamiseks ei ole piisav üksnes finantsteadmiste olemasolu, vaid olulised on ka hoiakud ja teadmiste rakendamine. Finantspädevus on elu jooksul omandatav ja arendatav ning seda saab suurendada nii hariduse ja kogemuse kaudu kui omal käel õppides.

Mitmel põhjusel nagu sissetulekut teenivate leibkonna liikmete väiksem aeg, laste kasvatamisega seonduv rahaline ja ajaline kulu, on lasterikkad pered majandusliku toimetuleku poolest halvemas seisus võrreldes väiksema laste arvuga peredega. Seetõttu on õigustatud nende majanduslik toetamine avaliku sektori poolt ning lisaks on toetustest kättesaadavad mittetulundus- ja erasektori kaudu. Riiklike toetuste kättesaadavus on paljudel juhtudel automaatne, kuid osa toetusi nõuab teadlikkust ja aktiivset taotlemist.

Lõputöös viidi lasterikaste perede seas läbi küsitlusuuring, millele laekus 434 ankeeti peredelt, kes vastasid lõputöös kasutatud lasterikka pere definitsioonile. Uuringus osalenud lasterikkad pered hindasid oma teadlikkust neile mõeldud toetustest kõige sagedamini keskmisel tasemel olevaks. Teadlikkus peretoetusest osutus kõrgemaks Eesti Lasterikaste Perede Liidu liikmetel ja kõrgharidusega vastajatel. Kõige kõrgem oli teadlikkus riiklike toetuste kohta ning lisaks oldi väga hästi kursis Perekaardi soodustustega ning Toidupangast saadava toiduabiga. Võrreldes teiste toetustega on madalam teadlikkust lasterikaste perede huvikoolituse toetusest ning koolitarvete saamisest Lapsed Kooli projekti kaudu. Kõige rohkem kasutatud toetusteks osutusid üldised riiklikud toetused, rohkesti oli ka Perekaardi kasutajaid. Kõige vähem kasutatud toetusteks on kolmikute ja enamaarvuliste mitmikute toetus, toimetulekutoetus ning

Kredexi kodutoetus. Mitmete vähekasutatud toetuste puhul on sageli tegemist olukordadega, kus pere toetusele ei kvalifitseeru või ei pea toetust vajalikuks. Siiski selguseid mõned toetused, mille mittesaamine on peamiselt seotud teadlikkuse puudumisega: lasterikaste perede huvikoolitoetus, koolitarbed Projekti Lapsed Kooli kaudu ja kohalike omavalituste toetused.

Kõige olulisemateks infoallikateks lasterikastele peredele mõeldud toetuste osas on Eesti Lasterikaste Perede Liit koos oma piirkondlike organisatsioonidega ning sugulased ja tuttavad, samal ajal kui avaliku sektori infoallikate tähtsus on väike. Pered soovivad täiendavat teavet saada kõige rohkem eluaseme renoveerimise ning laste huvikoolide toetuste osas. Samuti on pered huvitatud, et info toetuste kohta oleks rohkem koondatud ühte allikasse.

Lasterikaste perede finantsteadmisi võib pidada keskmisel tasemel olevateks. Finantsteadmised on kõrgemal tasemel igapäevastemate ja elulisemate valdkondade osas nagu inflatsioon, pere eelarve pidamine ja koostamine, finantsturvalisus. Halvemini tuntakse investeerimisvaldkonda ja liitintressi arvutamist. Finantsteadmisi on lasterikkad pered omandanud peamiselt elukogemuse ja iseõppimise kaudu, hariduse ning vanemate osatähtsus teadmiste omandamisel on võrdlemisi väike. Kõrgema haridustasemega vastajatel ning Eesti Lasterikaste Perede Liidu liikmetel on finantsteadmiste tase kõrgem.

Lasterikaste perede finantshoiakud on vastutustundlikud, mis väljendub nende seisukohas, et võetud laenud tuleb tagasi maksta ning pikaajalise säästmise väärtustamises. Enamus uuringus osalenud peresid ei ole oma praeguse finantsolukorraga rahul. Hoiakud investeerimisse ja sellega seotud riskide võtmisse on peredel lahknevad. Lasterikaste perede finantskäitumist iseloomustab arvete õigeaegne tasumine ning laenulepingute ja finantstoodete alane vastutustundlikkus, tutvudes eelnevalt põhjalikult lepingutingimustega. Pere eelarve osas on rohkem levinud eelarve pidamine kui plaanimine. Enamus peresid on viimase aasta jooksul suutnud ka mingil määral raha säästa.

Lõputöö tulemuste põhjal tehti ettepanekud Eesti Lasterikaste Perede Liidule. Soovitati kutsuta peresid organisatsiooni üritustel osalema ja liikmeks hakkama. Samuti anti soovitusi teavitustöö ja koolituste korraldamise osas.

VIIDATUD ALLIKAD

- Aarna, O., Riitsalu, L., & Venesaar, U. (2021). Finantspädevuse kui elukestva õppe võtmepädevuse raamistik. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 9(2), 155–183. <https://doi.org/10.12697/eha.2021.9.2.07>
- Afifi, S., & Setyorini, H. (2023). The Effect of Financial Literacy, Financial Experience, and Income Level on Family Financial Behavior. *Management Studies and Entrepreneurship Journal*, 4(5), 5995–6002. <https://doi.org/10.37385/msej.v4i5.1713>
- Annabi, A., González-Ramírez, J., & Müller, F. (2018). What determines financial knowledge among college students?. *Journal of Financial Education*, 44(2), 344–366. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.11822.25924/1>
- Antwi, S. K., & Hamza, K. (2015). Qualitative and quantitative research paradigms in business research: A philosophical reflection. *European Journal of Business and Management*, 7(3), 217–225. <https://www.iiste.org/Journals/index.php/EJBM/article/view/19543>
- Arianti, B. F. (2018). The influence of financial literacy, financial behavior and income on investment decision. *Economics and Accounting Journal*, 1(1), 1–10. <https://doi.org/10.32493/eaj.v1i1.y2018.p1-10>
- Aristei, D., & Gallo, M. (2021). Financial knowledge, confidence, and sustainable financial behavior. *Sustainability*, 13(19), Article 10926. <https://doi.org/10.3390/su131910926>
- Calvi, R., Penglase, J., Tommasi, D., & Wolf, A. (2023). The more the poorer? Resource sharing and scale economies in large families. *Journal of Development Economics*, 160, Article 102986. <https://doi.org/10.1016/j.jdeveco.2022.102986>
- Campbell, S., Greenwood, M., Prior, S., Shearer, T., Walkem, K., Young, S., Bywaters, D., & Walker, K. (2020). Purposive sampling: complex or simple? Research case examples. *Journal of Research in Nursing*, 25(8), 652–661. <https://doi.org/10.1177/1744987120927206>

- Cools, S., Markussen, S., & Strøm, M. (2017). Children and careers: How family size affects parents' labor market outcomes in the long run. *Demography*, 54(5), 1773–1793. <https://doi.org/10.1007/s13524-017-0612-0>
- Damayanti, S. M., Murtaqi, I., & Pradana, H. A. (2018). The importance of financial literacy in a global economic era. *The Business & Management Review*, 9(3), 435–441. https://cberuk.com/cdn/conference_proceedings/2019-07-14-11-03-17-AM.pdf
- Eesti Suurperede Abistamise Selts. (2016). *Kaardistatud perede olukorra analüüs ja sellest tulenevad tegevussuunad*. <https://media.voog.com/0000/0020/1487/files/ESAS%20%20PERED.pdf>
- Eesti Lasterikaste Perede Liit. (2021). *Põhikiri*. <https://www.lasterikkad.ee/meist/eetikakoodeks/pohikiri/>
- Eesti Lasterikaste Perede Liit. (2023a). *Huvikoolituse toetus*. <https://www.lasterikkad.ee/huvikoolituse-toetus/>
- Eesti Lasterikaste Perede Liit. (2023b). *Majandusaasta aruanne 2022*. <https://www.lasterikkad.ee/wp-content/uploads/2023/09/2022-aruanne.pdf>
- Filippova, T. V., Kashapova, E. R., & Nikitina, S. S. (2016). Financial literacy as a key factor for an individual's social and economic well-being. *SHS Web of Conferences*, 28, Article 01037: <https://doi.org/10.1051/shsconf/20162801037>
- Finke, M. S., & Huston, S. J. (2014). Financial literacy and education. In H. K. Baker & V. Ricciardi (Eds.), *Investor behavior: The psychology of financial planning and investing* (pp. 65–82). John Wiley & Sons.
- Fujiki, H. (2020). Are the actual and intended sources of financial knowledge the same? Evidence from Japan. *Japan and the World Economy*, 55, Article 101026. <https://doi.org/10.1016/j.japwor.2020.101026>
- Gathergood, J., & Weber, J. (2014). Self-control, financial literacy & the co-holding puzzle. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 107, 455–469. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2014.04.018>
- Gümnaasiumi riiklik õppekava. (2011). *Riigi Teataja I*, 14.01.2011, 2, *Riigi Teataja I*, 08.03.2023, 6. <https://www.riigiteataja.ee/akt/108032023006>

- Kadoya, Y., & Khan, M. S. R. (2020). What determines financial literacy in Japan?. *Journal of Pension Economics & Finance*, 19(3), 353–371. <https://doi.org/10.1017/S1474747218000379>
- Kantar Emor. (2023). *Eesti elanike finantskirjaoskuse ehk rahatarkuse uuring 2023*. Rahandusministeerium. <https://www.fin.ee/media/10619/download>
- Kredex. (2023). *Kodutoetus lasterikastele peredele*. <https://kredex.ee/et/kodutoetus>
- MaCorr Research. (n.d.). *Sample size calculator*. <https://www.macorr.com/sample-size-calculator.htm>
- Martin, T., Sam, J. K., & Gibson, P. (2021). Financial literacy to prevent poor borrowing choices. *Financial Services Review*, 29(4), 293–314. <https://doi.org/10.61190/fsr.v29i4.3464>
- Mimura, Y., Koonce, J., Plunkett, S. W., & Pleskus, L. (2015). Financial information source, knowledge, and practices of college students from diverse backgrounds. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 26(1), 63–78. <https://doi.org/10.1891/1052-3073.26.1.63>
- Mountain, T. P., Kim, N., Serido, J., & Shim, S. (2021). Does type of financial learning matter for young adults' objective financial knowledge and financial behaviors? A longitudinal and mediation analysis. *Journal of Family and Economic Issues*, 42, 113–132. <https://doi.org/10.1007/s10834-020-09689-6>
- Nayak, M. S. D. P., & Narayan, K. A. (2019). Strengths and weaknesses of online surveys. *IOSR Journal of Humanities and Social Sciences (IOSR-JHSS)*, 24(5, Ser. 5), 31–38. <https://doi.org/10.9790/0837-2405053138>
- Patel, H. R., & Joseph, J. M. (2016). Questionnaire designing process: A review. *Journal of Clinical Trials*, 6(2), Article 255. <https://doi.org/10.4172/2167-0870.1000255>
- Patten, M. L. (2017). *Questionnaire Research: A Practical Guide* (4th ed.). Routledge.
- Perehüvitiste seadus. (2016). *Riigi Teataja I*, 08.07.2016, 1; *Riigi Teataja I*, 30.06.2023, 51. <https://www.riigiteataja.ee/akt/PHS>
- Põhikooli riiklik õppekava. (2011). *Riigi Teataja I*, 14.01.2011, 1, *Riigi Teataja I*, 08.03.2023, 5. <https://www.riigiteataja.ee/akt/108032023005>
- Rahandusministeerium. (2021). *Rahatark Eesti. Eesti elanike rahatarkuse edendamise strateegia aastateks 2021–2030*. <https://www.fin.ee/media/2973/download>

- Saar Poll OÜ. (2015). *Finantsalase kirjaoskuse uuring Eesti elanike seas*. Rahandusministeerium. <https://www.fin.ee/media/10622/download>
- Shim, S., Serido, J., Bosch, L., & Tang, C. (2013). Financial identity-processing styles among young adults: A longitudinal study of socialization factors and consequences for financial capabilities. *The Journal of Consumer Affairs*, 47(1), 128–152. <https://doi.org/10.1111/joca.12002>
- Sinisaar, H. (2021). Eesti perehüvitiste mõju laste vaesusele. *Acta Politica Estica*, 12, 30–62. <http://publications.tlu.ee/index.php/actapoliticaestica/article/view/1074>
- Sotsiaalhoolekande seadus. (2015). *Riigi Teataja I*, 30.12.2015, 5; *Riigi Teataja I*, 14.12.2023, 3. <https://www.riigiteataja.ee/akt/130122015005>
- Sotsiaalkindlustusamet. (2023). *Statistika: Rahvastik* [andmebaas]. <https://sotsiaalkindlustusamet.ee/media/2711/download>
- Sotsiaalministeerium. (2022). Toimetulekuteotus. <https://www.sm.ee/toimetulekuteotus>
- Sotsiaaltoetuste kord. (2018). *Riigi Teataja IV*, 13.09.2018, 15; *Riigi Teataja IV*, 23.11.2023, 15. <https://www.riigiteataja.ee/akt/423112023015>
- Statistikaamet. (2023). LES03: Vaesuse ja ilmajäetuse määr leibkonna tüübi (lapse vanus 0–24) järgi [andmebaas]. https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu__sotsiaalnerjutus-laekeni-indikaatorid__vaesus-ja-ebaverdsus/LES03
- Turu-uuringute AS. (2019). *Eesti elanike finantskirjaoskuse ehk rahatarkuse uuring*. Rahandusministeerium. <https://www.fin.ee/media/10621/download>
- Vörk, A., Paulus, A. & Leppik, C. (2014). *Peredele mõeldud toetuste ning alushariduse ja lapsehoiu rahastamise mõju analüüs vaesusele ja töötamise stiimulitele*. Poliitikauuringute Keskus Praxis.

Lisa 1. Ankeet

Hea lapsevanem!

Palume Teil vastata küsimustikule, millega uuritakse lasterikaste perede finantspädevust ja teadlikkust erinevatest toetusvõimalustest. Küsitlusele vastamine on vabatahtlik ja anonüümne. Küsimustiku täitmiseks kulub eeldatavasti 15-20 minutit.

1. Kui palju on Teie peres lapsi?

Kuni 18-aastaste laste arv	
sh kuni 6-aastate laste arv	
sh 7-18-aastaste laste arv	
19-aastaste või vanemate laste arv, kellel ei ole keskharidust, kuid kes õpivad põhikoolis, gümnaasiumis, kutseõppe tasemeõppes või Haridus- ja Teadusministeeriumi hallatava riigiasutuse statsionaarse õppega täienduskoolituse kursusel	

2. Teie vanus

- 18-24 aastat
- 25-34 aastat
- 45-54 aastat
- 55-64 aastat
- 65 või rohkem aastat

3. Teie haridustase

- Kõrgharidus
- Kesk- või kutseharidus
- Põhiharidus või madalam

4. Kas Teie pere on mõne Eesti Lasterikaste Perede Liidu liikmesorganisatsiooni liige?

- Jah
- Ei

5. Kui sageli on Teie pere liikmed on osalenud mõnel Eesti Lasterikaste Perede Liidu või selle piirkondlike organisatsioonide korraldatud üritusel

- Rohkem kui 3 üritusel
- 2-3 üritusel

Lisa 1 järg

- 1 üritusel
- Ei ole osalenud

6. Milliseid nimetatud toetusmeetmetest on Teie pere saanud?

	On saanud toetust	Olen taotlenud toetust, kuid ei ole seda saanud	Ei ole taotlenud toetust, kuna pere ei kvalifitseeru toetusele	Ei ole taotlenud toetust, kuna pole pidanud seda vajalikuks	Ei ole taotlenud muul põhjusel	Ei ole teadlik sellisest toetusest
Lapsetoetus						
Lasterikka pere toetus						
Kolmikute või enamaarvuliste mitmikute toetus						
Vanemahüvitis						
Sünnitoetus (riigi poolne)						
Toimetulekutoetus						
Muud kohaliku omavalitsuse poolsed toetused						
Kredexi kodutoetus lasterikastele peredele						
Lasterikaste perede huvikoolituse toetus						
Perekaart						
Koolitarbed Lapsed Kooli projekt kaudu						
Lapse jõulukink Inglipuu projekti kaudu						
Toiduabi Toidupangast						
Kultuuriürituste piletid lasterikastele peredele						

7. Milliseid lasterikastele peredele mõeldud toetusmeetmeid veel teate?

Lisa 1 järg

.....
.....

8. Milliseks hindate oma teadlikkust erinevate toetusvõimaluste kohta lasterikastele peredele?

- Väga kõrgeks
- Kõrgeks
- Keskmiseks
- Madalaks
- Väga madalaks

9. Kui olulisel määral olete saanud erinevates allikatest infot erinevate toetusvõimaluste kohta lasterikastele peredele?

	Ei ole üldse saanud	Vähesel määral	Keskmisel määral	Olulisel määral	Väga olulisel määral
Televisioon, raadio, ajakirjandus					
Sotsiaalmeedia					
Riigi ja kohalike omavalitsuste asutuste veebilehed					
Riigi ja kohalike omavalitsuste asutuste ametnikud ja nõustajad					
Eesti Lasterikaste Perede Liit ja selle piirkondlikud organisatsioonid					
Sugulased ja tuttavad					

10. Millistest eelpool nimetatamata infoallikatest olete saanud teavet erinevate toetusvõimaluste kohta lasterikastele peredele?

.....
.....

Lisa 1 järg

11. Millist täiendavat infot vajate erinevate toetusmeetmete kohta?

.....
.....

12. Hinnake palun järgmiste väidete kehtivust

	Õige	Vale	Ei oska öelda
Kõrge inflatsioonitase näitab, et elamiskulud kasvavad kiiresti			
On väiksem tõenäosus kaotada kogu oma raha, kui hoida seda mitmes erinevas kohas			
Kui keegi pakub Teie võimalust teenida suur summa raha, siis eksisteerib ka võimalus kaotada suur summa raha			
Et digitaalselt sõlmitud finantsleping oleks kehtiv, on selleks vaja ka paberlepingu allkirja			
Tavaliselt on aktsiaturul võimalik vähendada investeerimisrisiki ostes erinevaid aktsiaid ja osakuid			

13. Laenate sõbrale 25 eurot, järgmisel päeval maksab sõber teile 25 eurot tagasi. Kui suur intressi sõber teile maksis?

- 0%
- 5%
- 10%
- 20%
- Ei oska vasta

14. Oletame, et paigutate 100 eurot hoiusele, mille intressimäär on 2% aastas. Hoiate seda rahasummat sellel hoiusel 5 aastat ning vahepeal Te hoiusele uusi sissemaksid ei tee ega raha hoiuselt välja ei võta. Kui palju on hoiusel raha viienda aasta lõpuks, kui teenitud intresside tulumaksuga ei maksustata.

- Vähem kui 110 eurot
- Täpselt 100 eurot

Lisa 1 järg

- Rohkem kui 100 eurot
- Seda on võimatu antud info põhjal öelda
- Ei oska vastata

15. Milliseks hindate oma finantsalaste teadmiste taset tervikuna?

- Väga kõrgeks
- Kõrgeks
- Keskmiseks
- Madalaks
- Väga madalaks

16. Millisteks hindate oma finantsalaste teadmiste taset järgmistes valdkondades?

	Väga madal	Madal	Keskmine	Kõrge	Väga kõrge
Perekonna tulude ja kulude üle arve pidamine					
Perekonna eelarve planeerimine					
Erinevad makseviisid					
Finantseesmärkide seadmine					
Säästmise					
Investeerimine					
Finantsturvalisus ja pettuste vältimine					
Erienvate finantsteenuste võrdlemine					
Investeerimisriskide hindamine					

Lisa 1 järg

17. Kuivõrd nõustute järgmiste väidetega?

	Ei nõustu üldse	Pigem ei nõustu	Ei oska öelda	Pigem nõus	Täielikult nõus
Kui ma raha laenan, siis ma vastutan ka selle tagasimaksmise eest					
Mulle meeldib raha rohkem kulutada kui pikaajaliselt säästa					
Ma olen oma praeguse finantsilise olukorraga rahul					
Ma usun, et mu raha on pangakontol kaitstud ka siis kui midagi peaks juhtuma					
Ma olen säästes või investeerides valmis võtma riski					

Lisa 1 järg

18. Kui tihti käib järgnev väide Teie pere kohta?

	Mitte kunagi	Harva	Vahel	Tihti	Alati
Meie peres peetakse arvet tulude ja kulude üle					
Meie plaanitakse tulude ja kulude eelarve					
Me maksame oma arved õigeaegselt					
Enne millegi ostmist kaalume tõsiselt, kas me saame seda lubada					
Meie pere on viimase aasta jooksul raha säästnud					
Meie pere liikmed jagavad oma pangakonto paroole lähedaste sõpradega					
Me tutvume põhjalikult laenulepingute ja muude finantsoodete tingimustega					
Kui tunneme, et pole piisavalt raha, ostame mõnikord lotopileti					

Lisa 1 järg

19. Kui olulisel määral olete saanud oma finantstadmisi erinevatest allikatest?

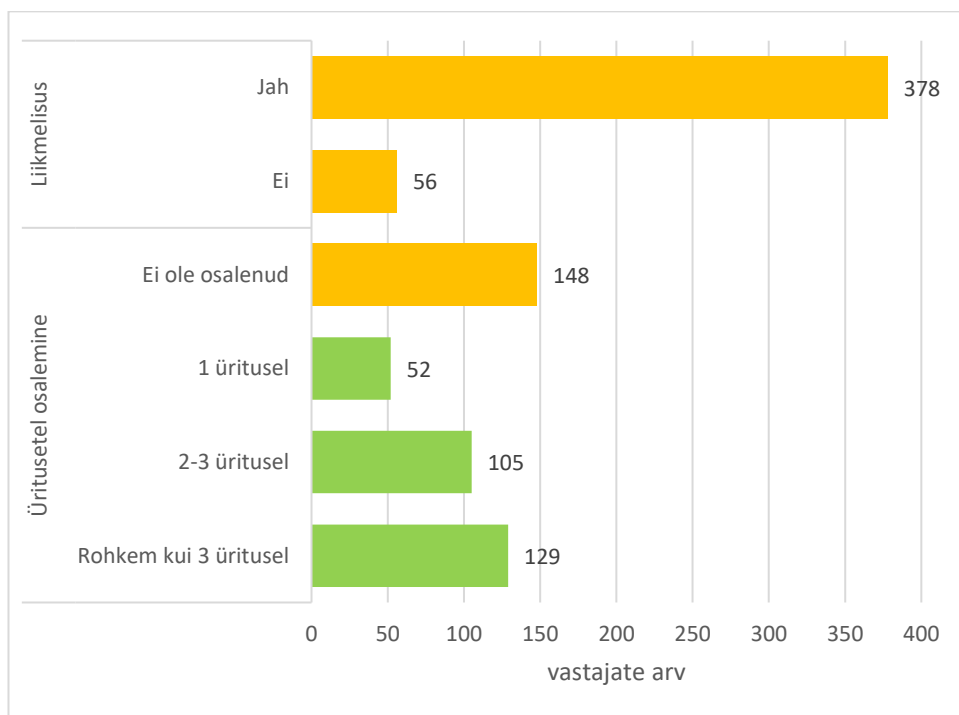
	Ei ole üldse saanud	Vähesel määral	Keskmisel määral	Olulisel määral	Väga olulisel määral
Oma vanematelt					
Tuttavatelt ja sugulastelt					
Põhikoolist, gümnaasiumist, kutsekoolist, kõrgkoolist					
Täiendkoolitustelt ja kursustelt					
Finantsnõustajatelt					
Oma elukogemusest					
Omal käel raamatutest, ajakirjadest või internetiallikatest õppides					
Investoreid ja finantsteemadest huvituvaid inimesi ühendavatest organisatsioonidest, nt Investeerimisklubi, Naisinvestorite Klubi					

Suur tänu vastamise eest!

Lisa 2. Ankeedi küsimuste allikad

Küsimus	Allikas
1.	Autori koostatud tuginedes Perekülvitiste seadusele (2016, § 17, 21):
2.-5.	Autori koostatud, sotsiaal-demograafilised tunnused
6.-8.	Autori koostatud tuginedes ptk 2.1. loeteletud peretoetustele
9-11.	Autori koostatud, infoallikad peretoetuste kohta
12.	Kantar Emor (2023, lk 88)
13.	Kantar Emor (2023, lk 86)
14.	Kantar Emor (2023, lk 87)
15.	Kantar Emor (2023, lk 76)
16.	Autori koostatud Kantar Emor (2023, lk 83) põhjal
17.	Kantar Emor (2023, lk 65, 67)
18.	Kantar Emor (2023, lk 65, 67)
19.	Autori koostatud tuginedes ptk 1.2. finantstestadmiste allikatele

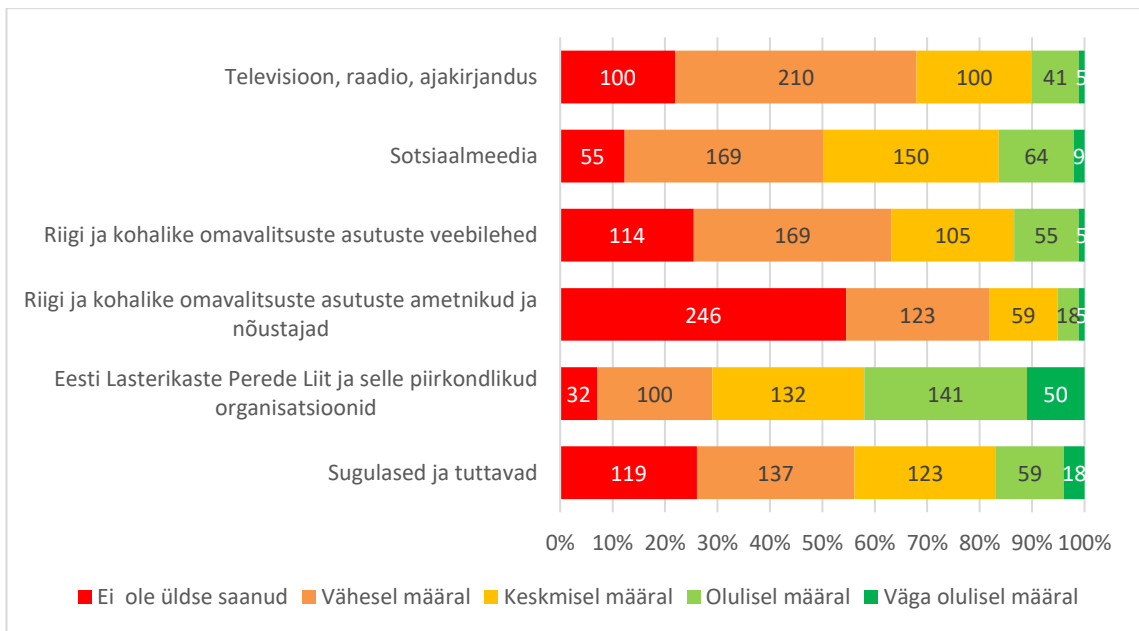
Lisa 3. Perede jagunemine Lasterikaste Perede Liidu liikmelisuse üritustel osalemise järgi, vastajate arv

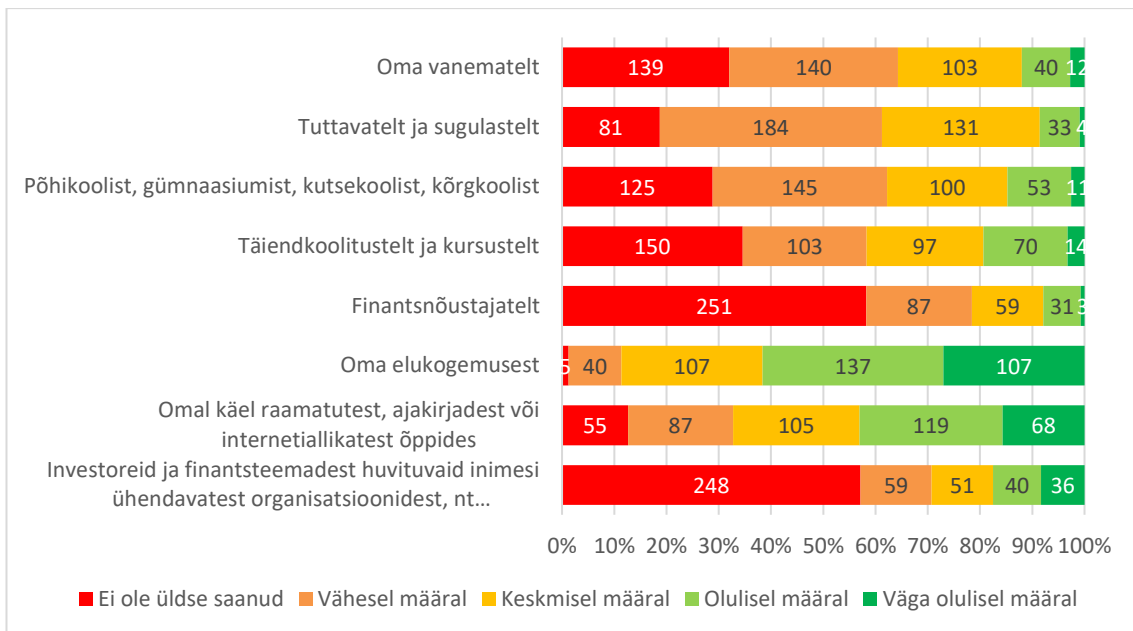
Lisa 4. Küsitlustele vastanute teadlikkust toetustest ja toetuste saamine, vastajate arv

	On teadlik	On saanud toetust
Sünnitoetus (riigi poolne)	430	422
Vanemahüvitis	425	417
Lasterikka pere toetus	421	408
Kolmikute või enamaarvuliste mitmikute toetus	412	12
Lapsetoetus	409	395
Perekaart	408	329
Toiduabi Toidupangast	399	186
Toimetulekutoetus	380	39
Lapse jõulukink Inglipuu projekti kaudu	378	86
Kultuuriürituste piletid lasterikastele peredele	369	204
Kredexi kodutoetus lasterikastele peredele	360	74
Muud kohaliku omavalitsuse poolsed toetused	338	173
Koolitarbed Lapsed Kooli projekt kaudu	282	139
Lasterikaste perede huvikoolituse toetus	269	96

Lisa 5. Infoallikad lasterikastele peredele mõeldud toetuste kohta

Lisa 6. Finantsteadmiste allikad

SUMMARY

FINANCIAL COMPETENCE AND AWARENESS OF FAMILY BENEFITS OF LARGE FAMILIES

Liisa Kallastu

It is important to treat all member of society equally. Families with children are more likely than other members of society to cope with difficulties, and this is especially true for young families with minor children or families with more children. Due to this, the ability to use financial resources better is relatively more important for large families, which is why financial competence is very important for large families In Estonia, the financial competence of parents of large families has not been studied in detail.

Several benefits are aimed at families with children, some of which require active application. In Estonia, in the case of some benefits intended for families with children, the number of recipients is significantly smaller than possible. The research problem of this thesis is that although large families can receive various state and local government subsidies, not all families use these subsidies.

The aim of the thesis is to develop proposals for the Estonian Association of Large Families to improve awareness of the financial competence of large families and benefits aimed at these families.

A quantitative study was conducted among large families. The data of the study was collected by a survey, the sample of which is formed from large families, i.e. a targeted sample was used. The survey was answered by 434 families who met the definition of a large family used in the thesis. The families participating in the study had an average of 3.8 children.

The large families rated their awareness of benefits at the average level. The awareness turned out to be higher among members of the Estonian Association of Large Families and respondents with higher education. The awareness was the highest in the case of state subsidies, and in addition, they were very well acquainted with the Family Card and food

aid from the Food Bank. Compared to other benefits, there is a lower level of awareness of the interest training subsidy for families with children and of receiving school supplies through the Children to School project. A number of underutilized benefits often involves situations where the family does not qualify for the support or does not consider the support necessary, such as support for triplets and multiples and subsistence support. However, the research results pointed out some benefits, in which the non-receipt of the benefit is mainly related to a lack of awareness.

The most important sources of information regarding benefits for large families are Estonian Association of Large Families with its regional organizations and relatives and acquaintances, while the importance of public sector information sources is small. Families want to receive additional information most about housing renovation and subsidies for children's interest schools. Families are also interested in having more information about subsidies gathered in one source.

The financial knowledge of large families is at the average level. Financial knowledge is at a higher level in areas related to everyday situations, such as inflation, keeping a family budget and overall wealth, financial security. The area of investment and the calculation of compound interest are less well known. Large families have acquired financial knowledge mainly through life experience and self-study, the role of education and parents in the acquisition of knowledge is relatively small. Respondents with a higher level of education and members of the Estonian Association of Large Families have a higher level of financial knowledge.

The financial attitudes of large families are responsible, which is expressed in the views that taken loans must be repaid and in valuing long-term savings. Most of the families participating in the survey are not satisfied with their current financial situation. Attitudes towards investment and related risk-taking differ among families.

The financial behavior of large families is characterized by timely payment of bills and responsibility regarding loan agreements and financial products, having thoroughly familiarized themselves with the terms of the contract beforehand. Even when making purchases, the majority are considerate and think about their economic possibilities.

When it comes to family budgets, budgeting is more common than planning. Most families have also managed to save money to some extent during the last year.

Based on the results of the thesis, proposals were made to the Estonian Association of Large Families. It was recommended to invite families to participate in the organization's events and become members. Recommendations were also given regarding information work and organization of financial education trainings.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Liisa Kallastu,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud *teose Lasterikaste perede finantspädevus ja teadlikkus peretoetustest*, mille juhendaja on Kandela Õun, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Liisa Kallastu

17.05.2024